

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend.

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN MET GEREFORMEERDE LEVEN

MARTIN BUCERS STRIJD VOOR DE KERK ALS 'CHRISTLICHE GEMEINSCHAFT' I

Inleiding

Het is dit jaar, om precies te zijn op 11 november, vijf-honderd jaar geleden, dat Martin Bucer geboren werd. Zijn naam geniet weinig bekendheid onder ons. Toch was hij één van de belangrijkste figuren uit de begintijd van de Reformatie en kan hij gesteld worden op één lijn met Luther, Zwingli en Calvijn. Dat hij minder bekend is, heeft verschillende redenen. Veel van zijn gedachten gingen naderhand op in het calvinisme, ze kregen geen eigen vorm temidden van de andere stromingen van de Reformatie. Ook heeft Bucer niet – zoals Calvijn in zijn Institutie – zijn theologische gedachten en ideeën systematisch geboekstaafd. Zij zijn vooral te vinden in de vele gelegenheidsgeschriften van zijn hand. We zullen daarop nu niet verder ingaan. Feit is dat over tien algemeen zijn betekenis voor de Reformatie pas in onze eeuw langzamerhand duidelijk is geworden. En die betekenis is niet gering! Bucer heeft aan de Reformatie een heel belangrijke bijdrage geleverd, direct en indirect en met name ook door zijn contacten met Calvijn.

In dit gedenkjaar wordt er nationaal en internationaal aandacht aan de figuur van Bucer gegeven. Ook wij willen aan deze belangrijke reformator niet voorbijgaan.

Martin Bucer (1491-1551)

HOOFDARTIKEL

Martin Bucers strijd voor de kerk als 'christliche Gemeinschaft' I
P.F. Messelink

UIT DESCHRIFT

Dankdag: rijke gelovigen sporen bij God
R. ter Beek

KERKELIJK LEVEN

Normvervaging II (slot)
B. Luiten

BUITENLANDSE KERKEN

Tijd tekort voor Korea
J. Kamphuis

OP MAAT

Het GWG en mijn naaste
H. Folkers

UIT DE KERKEN

Catechisantenkamp
H.P. Dam

KIJK OP DE KERK TE.

Goes
A.J. Caan/J. Geelhoed

MISSIONOLOGIE

Egyptenaren en het evangelie II
L.J. Joosse

PERSCHOUW

R. ter Beek

We willen ons in deze bijdrage vooral richten op een bepaald karakteristiek onderdeel van Bucers reformatorische arbeid, namelijk zijn project van de 'christliche Genicinschaften', dat gerealiseerd werd tijdens de laatste jaren van zijn verblijf in Straatsburg (1545-1539). Maar daarvoor moet eerst iets verteld worden van zijn leven, werk en theologische gedachten.

Bucer

Martin Bucer' wordt, als zoon van de kuiper Claus Butzer en diens vrouw Eva, geboren, op 11 november 1491 in Schlettstadt, een stadje in de Elzas. Hij is een leergierige jongen en op 15-jarige leeftijd treedt hij in in het Dominicaanse klooster in zijn geboorteplaats, niet vanwege geestelijke nood, maar omdat hij graag studeert en hij er daar de mogelijkheid voor krijgt. Hij wordt priester, studeert Grieks, bestudeert Aristoteles en leest de geschriften van Erasmus. Hij behaalt de titels van magister artium en baccalaurei in theologiae. Vooral door het humanisme van Erasmus wordt hij gegrepen. Diens afkeer van de scholastiek en zijn eenvoudige, praktische christendoeleinden spreken hem aan. Maar in het jaar 1518, nadat hij is overgeplaatst naar het klooster te Heidelberg waar hij ook aan de universiteit gaat studeren, ontmoet hij Luther op een kapittelbijeenkomst van zijn orde in die plaats. Luther verdeelt hier zijn nieuwe opvattingen voor het eerst in liet openbaar. Deze ontmoeting betekent het begin van Bucers overgang naar de zijde van de Reformatie. Hij gaat Luthers geschriften bestuderen en begint een correspondentie niet alleen en langzamerhand wordt hij gewonnen voor diens gedachten. Het Erasmiaans optimisme maakt hij Bucer plaats voor Luthers theologie van het kruis. Toch blijft de invloed van Erasmus ook later nog in het name in de nadruk op de heiliging aanwijsbaar.

Bucer houdt het niet heel lang uit in het klooster. In 1521 verlaat hij het, bevrijd van de ordegeloften, en wordt we-

reldelijk priester. Hij maakt zich los van de humanisten en sluit zich aan bij de Wittenbergse Reformatie. In deze tijd trouwt hij met Elisabeth Silbereisen, een voormalige nonnet wie hij een gelukkig huwelijk van twintig jaar heeft gehad.

Bucer is hier en daar in Duitsland enige tijd priester en prediker en uiteindelijk belandt hij, achtervolgd door de inquisitie en door de bisschop van Spiers in de ban gedaan, in Straatsburg. Het is in mei 1523. In deze stad zal gedurende het grootste deel van zijn verdere leven zijn arbeidsterrein liggen.

Straatsburg

Straatsburg, een belangrijke stad binnen het Duitse Rijk van die dagen, de hoofdstad van de Elzas en in het 7e twintigduizend inwoners een grote stad in die tijd, is sinds 1262 een vrije rijksstad. De magistraat had er de macht van de geestelijkheid weten terug te dringen en daardoor was er een situatie ontstaan waarin de Reformatie kon worden ingevoerd. Bovendien werd het, gelegen op een belangrijk kruispunt van wegen en als vrije rijksstad, een toevluchtsoord voor veel vluchtelingen in deze roerige tijd in Europa. De stad was al gauw wat men noemde een 'broeiest' van reformatorische gevoelens. De houding van het stadsbestuur, de magistraat, was min of meer neutraal. In geloofsvragen mocht op niemand dwang worden uitgeoefend. De magistraat was er vooral op uit de openbare orde en vrede te handhaven. Tegelijk maakten personen deel uit van de overheid, die de reformatie, ook binnen de overheidsorganen, krachtig gingen stimuleren.²

Matthias Zell (1477-1548), de predikant aan de Dom van Straatsburg, is de eerste, die onder invloed van Luther, in Straatsburg voor de Reformatie kiest. Dat is in 1521. In 1523 krijgt hij versterking van Bucer en van nog twee predikanten, die in datzelfde jaar in Straatsburg arriveren: Capito en Hedio. Deze vier predikanten vormen weldra het hechte team en de kern van de Straatsburgse predikanten, die voor de doorvoering van de Reformatie in Straatsburg zorg zal gaan dragen. En daarvan wordt Bucer allengs de onbetwiste leider.

Vanaf 1524 komt de Reformatie stap voor stap tot stand. Bucer en de zijnen geven van alles wat zij doen rekschap in vele geschriften. Bucers ideaal is stad en kerk ic laten samenvallen; alle inwoners van de stad vormen samen de kerk.

Voor de overheid ziet hij daarbij een groot taak. Bucer vat die taak op in theocratische (oudtestamentische) zin. Maar op dit punt maakt zijn opvatting een ontwikkeling door. In latere jaren gaat hij steeds meer pleiten voor zelfstandigheid van de kerk tegenover de staat. De lakse houding van de overheid met betrekking tot de tucht is daar voor een groot deel debet aan. In zijn pogingen om van de massa van de volkskerk een ware schriftuurlijke gemeenschap van heiligen te maken, komt hij steeds meer tot de overtuiging dat hier een taak voor de kerk zelf ligt. Al in

KERNREDACTIE

DR. W.G. DE VRIES (eindred.), DR. G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. DR. M. T. F. VRIJDE

OVERIGE REDACTIELEDEN

DR. R. T. F. RFFK, DR. B. LUTTEN, DR. C.J. DE RIJTER, PROF. DR. C. TRIMP, DR. H. VELDMAN, PROF. DR. K. VEILING

MEDEWERKERS

DR. J.A. BOERSEMA, J.M. DE JONGAJOH- KISJES, DR. J. MESSINK, DR. E. SMELIK

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES

Uitgeverij Oostbaan & Le Cointre B.V., Postrekening 4136040 t.v.v. De Reformatie, Goes, Postbus 25 4460 AA Goes. Tel. (01100) 13591

ABONNEMENTEN

f 33,513 per jaar; f 44,75 per halfjaar; studenten f 68 per jaar (binnenland). Buitenland f 137,50 per jaar (zeepost)

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn

Losse nummers f 1,85 (excl. porto).

ADVERTENTIES

Prijs: f 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165 5191

1527 pleit hij (in zijn commentaar op Mattheüs) voor kleinere gemeenschappen, waarin de onderlinge tucht zal kunnen worden uitgeoefend. Hierin moeten de christenen, die meer ernst maken met hun christen-zijn³, bijeenkomen en vanuit deze 'christliche Gemeinschaften' moet de hele volkskerk omgevormd worden tot 'christliche Gemeinschaft'. De zorg voor de openbare rust en gebrek aan medewerking van predikanten en burgers weerhouden hem echter op dat moment van realisering van dit plan. Zover komt het pas aan het eind van de jaren veertig.

De situatie in Straatsburg

We willen nu eerst in het kort de gang van de Reformatie in Straatsburg volgen tot aan 1545.

De eerste periode van Bucers reformatie-arbeid in Straatsburg (waar hij van 1523 tot 1549 verblijft) kenmerkt zich door onzekerheid. De strijd om de Reformatie vindt plaats op twee fronten: aan de ene kant Rome, aan de andere kant de opkomende radikale stroming van de dopers en spiritualisten. Daarnaast krijgt Bucer te maken met de controverse in de avondmaalsopvatting tussen Lutheranen en Zwinglianen. In al deze zaken stelt hij zich op als een bemiddelend man. Tegenover de dopers verdedigt hij de kinderdoop, hij rechtvaardigt daarmee een 'open' volkskerk en neemt afstand van een kerk van alleen belijdende leden. Wel neemt hij hun eis van een tuchtorde over. Hij is van mening dat de opkomst van de doperse beweging voor een groot deel moet worden toegeschreven aan de verwaarlozing van de kerkelijke tucht bij de reformatie-gezinden!

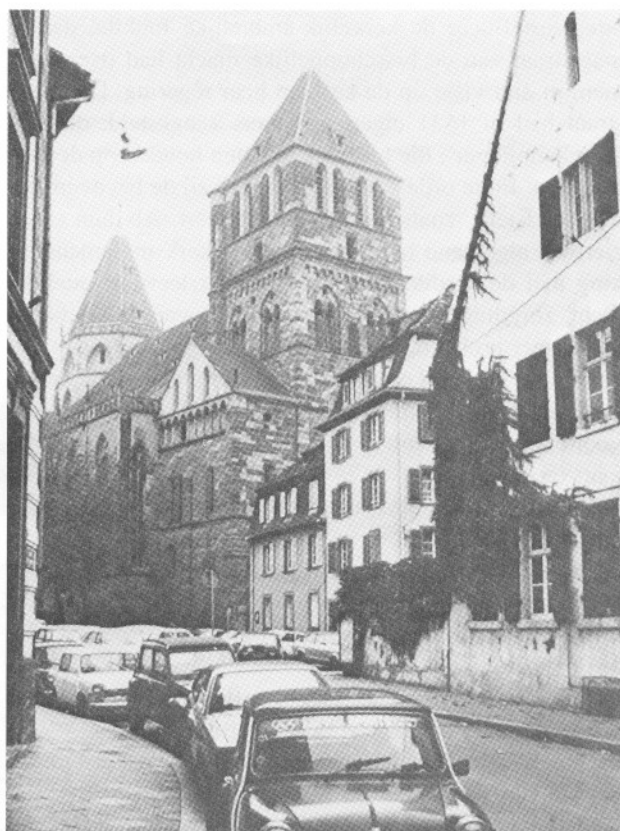
Het beleid van de magistraat van de stad is er op gericht de openbare orde te handhaven. De magistraat wil neutraal blijven: in geloofsvragen mag op niemand druk worden uitgeoefend. Bucer probeert daarentegen de magistraat in te schakelen in zijn reformatieplannen.

In deze fase wordt het fundament gelegd voor de Reformatie en die eindigt met de afschaffing van de mis op 20 februari 1529, waarmee Straatsburg officieel een protestantse stad wordt.

In de volgende periode, die globaal loopt van 1530 tot 1539, kan aan de opbouw worden begonnen. In deze tijd wordt gewerkt aan drie dingen: een nieuwe officiële leer; vernieuwing van de christelijke levensvormen; een nieuwe ambtsstructuur.

De *nieuwe leer* wordt geformuleerd in de mee door Bucer opgestelde 'Viersteden-belijdenis' (Confessio Tetrapolitana, door de steden Straatsburg, Konstanz, Lindau en Memmingen ingediend bij de Rijksdag van Augsburg in 1530) en – in confrontatie met de dissidente groepen – in de XVI artikelen van de eerste synode van Straatsburg in 1533 en de daaruit voortvloeiende kerkorde van 1534. Daarnaast wordt de Augsburgse Confessie aangenomen (1532).

Wat de vernieuwing van de christelijke levensvormen be-

De Sint-Thomaskerk, het middelpunt van de reformatie van Straatsburg (foto: J.A. Knepper sr.).

treft, deze probeert Bucer te bereiken door middel van de tucht en wel op drie elkaar aanvullende manieren:

1. Tucht als opzicht en dwang; deze komt toe aan de magistraat, die inderdaad deze verantwoordelijkheid op zich neemt: er komt een leertuchtorde (1534) gevolgd door een discipline-orde (1535)⁴;
2. Tucht als zielszorgerlijke opbouw; hierbij gaat het om de verplichting van hen die, die één lichaam en één brood in Christus zijn en onder elkaar de zorg hebben voor onderwijs, vermaning en versterking. Niemand mag van zo'n gemeente uitgesloten worden, behalve zij, die naar 1 Kor. 5, Gal. 5 en 2 Thess. 3 zich schuldig hebben gemaakt aan grove fouten.⁵ Bovengenoemde en deze tuchtvorm overlappen elkaar, omdat de burgergemeenschap tegelijk de kerkelijke gemeenschap is;
3. Tucht als religieus onderwijs. De doop brengt iemand in de gemeenschap van het nieuwe verbond; dit is geen eindstation, maar het begin van een dynamisch proces van onderwijs en geestelijke ontwikkeling; hier ligt een belangrijke taak voor het schoolwezen, dat mee door toedoen van Bucer in Straatsburg tot grote bloei komt! Bucer schrijft catechismi en de scholen worden geïntegreerd in het religieuze onderwijs.⁶

Voor al deze nieuwe vormen van leer, tucht en onderwijs is een *nieuwe ambtsstructuur* nodig. In de eerste plaats

integreert Bucer de kerkelijk-ambtelijke functie, die de magistraat van de bisschoppelijke macht had overgenomen, in zijn visie op de kerk en haar regering. De magistraat had in 1531 eigen opzieners aangesteld, de zgn. 'Kirchenpfleger', die toezicht moesten houden op de predikanten. In de orde van 1534 krijgen zij de bevoegdheid van 'oudsten', zoals Bucer ze definieert. Als hun taken ziet hij: algemene regeertaken in de kerk in samenwerking met de predikanten, opzicht over leer en zedelijke tucht, zorgdragen voor de verkiezingen van de predikanten. Bucer probeert zo van deze overheids-'Kirchenpfleger' meer kerkelijke ambtsdragers te maken. Bovendien moet er volgens hem naast deze 'Pfleger' ook plaats zijn voor door de kerk zelf gekozen ambtsdragers: herders, leeraars en diakenen.

Bucer komt door deze twee laatste zaken echter steeds meer in konflikt met de overheid, die niet te veel macht uit handen wil geven, macht die ze eerst op de (roomse) kerk veroverd had. En die liever zo neutraal mogelijk blijft, bedacht in de eerste plaats op het algemeen belang, de openbare rust.

In de praktijk blijven de 'Kirchenpfleger' dan ook achter bij de mogelijkheden van de door Bucer aan hen toegedachte functie. We zien hier een spanning ontstaan tussen het streven van Bucer en de zijnen en dat van de overheid, die uiteindelijk zal leiden tot een breuk in de samenwerking. Deze hele periode leidt in toenemende mate tot een kloof tussen Bucers kerkopvatting en de werkelijkheid van de Straatsburgse kerk.

Op de synode van 1539 blijkt dan ook de door Bucer ontworpen kerkstructuur niet te functioneren. Hoewel theoretisch alles uitgewerkt was, kwam er in de praktijk weinig van terecht.

Gevolg is dat Bucer de zelfstandigheid van de kerk tegenover de magistraat, die hij gedeeltelijk al bepleit had, nog meer gaat benadrukken. De kerk moet dan maar zelf de leemte vullen, die de overheid in het openbare en kerkelijke gelaten heeft! Steeds sterker benadrukt hij de noodzaak van kerkelijke tucht.

De laatste jaren van Bucers werkzaamheid in Straatsburg (1540-1549), worden ook bepaald door de kwestie van de tucht. Tucht betekent voor Bucer namelijk meer dan slechts een bepaald middel tot zuivering van de zedelijke verhoudingen in Straatsburg, meer dan biecht, ban en absolutie. Het gaat hem om een algemene verplichting van de christen, van alle kerkleden, als antwoord op het heilswerk van Christus en als uitdrukking van de vruchten van de ware christenen. Tucht is een zaak van onderling toezicht, vertroosting en vermaning, van opbouw van de gemeente tot een heilige gemeenschap. Het staat in het kader van de zielszorg! De tucht is als zodanig voor hem van levensbelang voor de kerk.

Daarom slaat Bucer vanaf 1545 een andere weg in om een meer 'interne', door de kerk zelf uitgeoefende tuchtorde tot stand te brengen. Hij gaat nu zijn idee van de 'christliche Gemeinschaften', dat hem zoals we hebben gezien vanaf het begin voor ogen stond en dat in de loop

der jaren verder is ontwikkeld en verdiept, met kracht uitwerken.

Er moet daarbij nog op een externe aanleiding gewezen worden voor deze stap. Straatsburg is in deze jaren in een moeilijke politieke situatie terecht gekomen. De Duitse keizer heeft zich tegen de evangelische steden gekeerd en er dreigt een oorlog. Bucer ziet deze omstandigheden als een straf van God over de verwaarlozing van de tucht. Naar zijn mening moet er nu eindelijk iets gebeuren, wat de slechte toestand zal verbeteren.

De ware christelijke gemeenschap die hij in al zijn werk steeds voor ogen had, meent Bucer uiteindelijk slechts te kunnen bereiken door verwerkelijking van het plan van de 'christliche Gemeinschaften'.

P.F. Messelink

De heer Messelink is in juni afgestudeerd aan de Theologische Universiteit te Kampen op een scriptie over Martin Bucer. Hij heeft inmiddels het beroep aangenomen naar de gemeente van Hoofddorp.

¹ In zijn Duitse geschriften schrijft Bucer zijn naam als 'Butzer', later naar de gelatiniseerde schrijfwijze 'Bucerus' met een 'c'.

² Bijvoorbeeld de bekende Jacob Sturm (1489-1553), die niet alleen in Straatsburg, maar in het hele rijk een leidende rol vervulde in politiek en reformatie.

³ De volkskerk waar Bucer mee te maken krijgt (er waren negen parochies met elk een eigen kerkgebouw) is niet het toonbeeld van een christelijke gemeenschap, zoals overigens ook in andere evangelische steden. Bucer zelf tekent de zedelijke situatie van Straatsburg (en andere evangelische steden), die vaak bedroevend is. Terwijl velen, ook onder de overheidspersonen, de tucht verwerpen, heerst er 'een wanorde, openbare nijd, haat, woeker, ontucht en allerlei onordelijke manier van leven, ja en openbare misdaden onder hen, die het meest evangelisch gezind zijn, zonder dat men straft, ja zelfs zonder waarschuwing'.

⁴ Deze laatste orde is een samenvatting van de belangrijkste voorgaande uitvaardigingen van de magistraat met het oog op de openbare orde: verordeningen om de kloppartijen, spelverslaving, drinkgelagen, prostitutie en echtbreuk, het vloeken en de Godslastering, de zondagsontheiliging, woeker en speculatie enz. tegen te gaan.

⁵ Zoals het officieel vastgelegd was in enkele van de XVI Synode-artikelen.

⁶ Bucer scheidt de idee van de openbare geloofsbelijdenis als afsluiting van het religieuze jeugdonderwijs en als toetreding tot de kerkgemeenschap. Het onderwijs houdt dan niet op, maar wordt hierin voortgezet. Hier ligt het begin van de typisch protestantse catechese!

DANKDAG: RIJKE GELOVIGEN SPAREN BIJ GOD

Wek de rijken van de tegenwoordige wereld op te sparen voor zichzelf, betrouwbaar te beleggen in de toekomstige wereld. Dat betekent:

*Laten ze niet hoog van zichzelf denken,
laten ze hun hoop niet bouwen op de onzekerheid van
rijkdom, maar op de levende God die ons alles in ruime
mate te genieten geeft,
laten ze goed doen, rijk zijn in goede werken,
laten ze goedgeefs zijn, bereid te delen.
Dan delen zij straks meer in het eeuwige leven.*

(vrij naar 1 Timoteüs A : 17-19)

Rijkdom mag dan in de tegenwoordige wereld handig zijn, bij de verschijning van Jezus Christus verdampt ze. Trouwens nok nu al is rijkdom vluchtig. Vandaag hen je rijk, morgen sta je rood.

Ondertussen is welvaart wel een geschenk dat God geeft om van te genieten. **Als** Hij geeft, geeft Hij van harte. Het past helemaal bij Hem, goedgeefs als Hij is. Hij heeft zijn eigen Zoon gegeven, het liefste wat **Mij** heeft. Als Hij ons daarbij ook nog welvarend maakt, merken we dat Hij zijn kinderen graag ziet genieten.

Welvaart nodigt uit tot lof en dank, tot vreugde voor God. Kijken we bij de ontvangst in Gods richting, dan hoort dat ook bij de besteding. Rijke gelovigen mogen van Paulus tot de verschijning van Christus te horen krijgen: dankt en doet goed. Beleg je kapitaal in Gods werk in deze wereld.

Sommige vrouwen dienden Jezus met hun bezittingen. Leden van de Jeruzalemse gemeente legden de opbrengst van hun grond aan de voeten van de apostelen. Paulus collecteert vrijmoedig voor de broederschap. Het evangelie maakt geld vrij. Dankbare gelovigen houden het evangelie vrij.

Wat God mij geeft, geeft Hij zichzelf en zijn hele gemeente. Niet alleen je eigen vader en moeder geen cent te kort doen, maar alle vaders en moeders en ouden van dagen. Niet alleen sparen voor je eigen kinderen, ook meedragen aan de opvoeding van andersmans kinderen. Je zorgt voor je broer en zus, maar ook voor je broeders en zusters. Totdat de gemeente overstroomt. Dankbare gelovigen maken de handen vol.

Wie op zijn rijkdom zit, brengt zichzelf in gevaar. Wie

dankt, zet zijn hart open voor de zekerheid die God geeft. Hij spaart bij God door met zijn welde wel te doen. Op dankdag lieken welvarende gelovigen een principiële beslissing: we zetten ons kapitaal vast in de hemel door het Woord Gods en door gebed. We geven het vrij op aarde om God ermee te dienen.

R. ter Beek

Extra nummers van De Reformatie...

kunt u bestellen door overmaking van de kosten op postrekening 40 60 40 t n v De Reformatie-Goes, onder vermelding van jaargang en nummer

Dit zijn de kosten (incl. porto)

1 ex.: f	3,15
2 ex.: f	5,60
3 ex.: f	8,25
4 ex.: f	10,10
5 ex.: f	11,95

Na ontvangst van het bedrag wordt uw bestelling per omgaande uitgevoerd

NORMVERVAGING II (slot)

De vorige week hebben we met dit onderwerp een begin gemaakt. We hebben gezien dat het nodig is, voordat je over normvervaging praat, dat je eerst vaststelt wat je *norm* is. Want maar al te gemakkelijk legt iemand die norm in zichzelf, in wat hij gewend is of wat hij stijlvol vindt. Vervolgens wordt in dat geval de *vervaging* omschreven in het tal van klachten van strikt persoonlijke aard en smaak. Zo van 'die jongeluid met hun spijkergoed in de kerk, zo gaan ze toch ook niet naar de koningin?' en 'de ouderling zit ook al in een trui, is het niet verschrikkelijk?' Op die manier worden persoonlijke voorkeuren en gewoontes gemaakt tot een gemeenschappelijk uniform, in de stellige verwachting dat iedereen zich daarmee zal kleden. En gebeurt dat niet, dan 'gaat het in de kerk toch ook al hard achteruit'.

Daarmee zeg ik niet, dat het onderwerp kleding neutraal terrein is, waarover we nooit hoeven te praten. Integendeel, ik denk dat zo'n gesprek wel goed zou zijn, al was het alleen maar om allerlei vooroordelen op te ruimen. Want het gevleugelde woord 'zo ga je ook niet naar de koningin' heeft z'n tijd wel gehad naar mijn idee. Er zullen wel degelijk jongelui zijn, die zo ook naar de koningin zouden gaan. En dan merken we ineens, dat we zelfs de koningin niet als norm kunnen gebruiken...

Daarom, en dat bedoel ik, *normvervaging* is heel iets anders! Dan praat je over verlies van profiel wat werkelijk *normatief* is. En dat écht normatieve, dat is niet in een mens. Niemand haalt dat in zijn eigen smaak of inzicht naar boven. Onze nos is uit God. Of, nog korter gezegd, onze norm is God. Want Hij verzond de lecfregels van zijn verbond niet willekeurig, nee, Hij omschreef daarin het niveau van omgang dat past bij zijn heiligheid en heerlijkheid. Voor ons is normatief wat bij onze God past, omdat we in alles met Hem verbonden mogen zijn.

In diezelfde lijn moeten we ook op onze hoede zijn bij de invulling van het Schriftwoord: 'Wordt niet gelijkvormig aan deze wereld' (Rom. 12 : 2). De historie laat ons zien, dat op dit thema vele toepassingen zijn gemaakt, waarbij soms ook heel subjectief werd ingekleurd wat dan wel werelds zou zijn. Maar de context van deze vermaning is rechtstreeks op God gericht: 'Hij heeft ons tevoren bestemd tot gelijkvormigheid aan het beeld van zijn Zoon' (Rom. 8 : 29). Dus ook hier wordt ons direct de pas afgesneden wanneer wij het woord wereldgelijkvormigheid willen gaan laden niet allerlei oppervlakkige, persoonlijk getinte waarnemingen die niet zelden in het uiterlijke blijven steken. God bedoelt, dat wij steeds meer op zijn Zoon zullen gaan lijken, in heel ons doen en laten, in ons spreken en denken. Wij zullen zijn *beeld* gaan dragen, een

zaak van hart en ziel, kracht en verstand. Waar die doelgerichtheid in ons leven onherkenbaar wordt, daar is sprake van normvervaging. Maar dat kan net zo goed gebeuren in een spijkerjack als in het driedelig zwart. Ja, dit christelijk profiel kan *juist* ook vervagen, doordat in onze aandacht het inhoudelijke wordt overwoekerd door het vormelijke.

Maar het wordt tijd om met concrete voorbeelden te komen.

Vervaging van het christelijk spreken

Daarbij is het niet mijn bedoeling om direct naar buiten te kijken, naar andere kerkgenootschappen. Dat had u wellicht al begrepen. Het gaai mij nu allereerst om vervaging van de norm in ons eigen kerkelijk leven.

Het eerste wat ons dan als goddelijke maatstaf wordt voorgehouden is het gebod, dat wij geen andere goden zullen dienen. Als je dit vormelijk opvat, kun je er gauw ineen klaar zijn: wij zijn geen moliammedanen etc., dus wij dienen geen andere goden. Nu zal wel niemand dit gebod zo willen versmallen. Want God bedoelt veel meer als Hij dit zegt. Hij bedoelt ook, dat wij dan alles van Hem zullen verwachten, Hem zullen vertrouwen, liefhebben, gehoorzamen en prijzen. Maar dan is de vraag: hoe wordt dat duidelijk in ons leven! En zou het inzicht duidelijker kunnen worden! Ik denk, als we hierover nadenken met elkaar, dat we dan meteen in het hart van de raak zitten.

Om te beginnen: hoe vaak noemen wij Gods Naam? Hoe concreet geven wij Hem inderdaad de eer en de dank voor zijn gaven en zegeningen? Als je erop let, dan valt het je op hoe vaak Gods Naam onder ritsen juist omzeild wordt. Bijvoorbeeld als iemand wordt gefeliciteerd met zijn verjaardag, heel duidelijk een geschenk van God, wordt dat dan zo ook onder woorden gebracht? Hoe vaak blijft een felicitatie niet steken op het niveau van 'gefeliciteerd'. 'nog vele goede jaren' of 'lang zal ze leven'? Op die manier niaken we vaak dat we onze dagen van God ontvangen. Datzelfde geldt voor het gelukwensen bij jubilea, zoveel jaar getrouwd of zo lang bij de zaak. Een fles wijn en een bos bloemen, prima, de hartelijkheid is er wel, maar is dat ook niet een uitgelezen moment om te belijden dat we onze mijlpalen van God ontvangen?

En er zijn ook andere voorbeelden te noemen. Bijvoorbeeld bij het bidden en danken in vergaderingen en aan tafel. Het duidelijke 'laren we de Here een zegen vragen' is in de omgang vrijwel vervangen door 'we zullen beginnen'. En aan het eind van de vergadering wordt Piet gevraagd om 'even te eindigen'. Niet iedereen zal hier mis-

schien even zwaar aan tillen, maar toch geven we op deze manier onze afhankelijkheid en dankbaarheid jegens de Here geen heldere formulering. Waarom zijn Naam niet ronduit genoemd?

Datzelfde hom je tegen als ouders hun kirideren opvoeden, of ook als we onderling in gesprek zijn. De Naam van de Here zullen we niet ijdell gebruiken, maar hij hoeft toch ook niet in onze keel te blijven steken. Waarom mag een kind niet liegen of ruzie zoeken? Omdat de Here dat niet wil. Maar dan is het goed om dat ook zó eens te zeggen. Dan leert een kind concreet met de Here rekening te houden. Anders laat je het vaag, en het kind groeit op in een naamloos patroon van wat wel hoort en wat niet hoort.

En verder zullen we onze God niet alleen noemen en belijden, we zullen Hem ook eren en prijzen. Dat is iets diit in de Bijbel zó in het oog springt bij de kinderen van God. Waar is de lofzang in onze huizen gebleven? Het harmonium is denigrerend weggedaan als een psalmenpomp, maar ik heb het idee dat er weinig voor in de plaats is gekomen. In de erediensten is muzikaliteit mondjesmaat toegestaan. Psalmen 150 kunnen we niet zingen zonder het schaamrood op de kaken te krijgen, omdat we er nauwelijks naar handelen. En thuis gekomen moet je je kinderen uitleggen, dat het echt een eredienst was, want dat was 7e nog niet opgevallen. Zo vaag laten we dat worden.

Ziet u, dat is normvervaging. De levende band met God wordt mistig. We zeggen het niet neier zo, we zingen er niet naar en we oefenen ook niet meer op ons lofoffer. Mei goede niet te nu gesproken.

Vervaging van de liefde

Een vaste vraag in nñ catechese-program is: wat is Gods verbond? Het antwoord komt es prompt uit, bij oud en jong: 'belofte en eis'. Heel goed, zo hebben we dat geleerd in de Vrijmakingstijd. Maar zo langzamerhand ben ik geneigd dat antwoord fout te rekenen. Waarom? Omdat het een uit z'n verband gerukte term is geworden. Wanneer ik op de catechisatie verder vraag naar de inhoud van Gods verbond, kijken heel wat jongelui mij vreemd aan. Verbond is toch belofte en eis. is daar niet alles meer gezegd? Voor mij is dat een teken aan de wand, hoe de vorm de inhoud kan bedreigen.

De Here vergelijkt Zelf zijn verbond inet een huwelijk. Ook van het huwelijk kan gezegd worden, dat het belofte en eis is. Doordat wederzijds trouw wordt toegezegd, ontstaat er over en weer een aanspraak op elkaar. Maar is daar allef mee gezegd? Is een huwelijk niet meer dan belofte en eis? Natuurlijk wel: het is wederzijdse liefde! Dat is de kern, waarop alles is gebaseerd. Zodra de liefde ontbreekt kun je elkaar beloven en van elkaar eisen wat je wilt, maar je maakt het huwelijk tot een karikatuur.

En zo vervaagt je de inhoud van Gods verbond, wanneer je daarover niet meer weet te zeggen dan 'belofte en eis'. Je laat dan precies ongenoemd waar het wezenlijk om gaat. De eeuwige God schenkt ons zijn liefde, terwijl wij zijn vijanden waren geworden. Onbegrijpelijk! Maar Hij

meent hei serieus, van dag tot dag zorgt Hij voor ons als een Vader, en Hij haalt ons steeds dichter naar Zich toe. Op die manier mogen wij Hem kennen. en dit bindt ons samen tot zijn verbondsgemeente.

Wat ligt dan meer voor de hand, wanneer iemand belijdenis van zijn geloof wil doen, dan dat je hem vraagt: Heb jij de Here lief? En hoe laat jij dat zien in je leven? Soms krijg je daar heel mooie antwoorden op. maar soms ook reacties van verbazing. Kun je dat zo wel vragen? Is dat niet 'E.O.-achtig'? Een goed bedoelde voorzichtigheid, maar intussen vraag je je wel af of wij niet een heel stuk spontaniteit verloren hebben. Heeft het geveugelde 'belofte en eis' ons iiiiit een zakelijke inslag gegeven? Als dat zo is, dan hebben wij het wezen van Gods verbond mistig gemaakt.

Datzelfde geldt voor de vraag: wat is geloof? Hei antwoord heeft iedereen klaar: 'zeker weten en vast vertrouwen'. Dat is ook zo. Maar ook dit wordt zomaar een losse definitie, losgemaakt uit de samenhang, waarmee afstandelijk wordt geleefd. Terwijl de Here dit juist zet in het kader van de persoonlijke omgang met Hem. Door het geloof immers worden wij bij de Here Jezus ingelijfd, gaan wij één leven samen met Hem delen. Wat is geloven dan anders dan hartelijk met de Here verbonden zijn, Hem danken en liefhebben en naar Hem luisteren? Dáárin groeit dan ook het zeker weten en het vast vertrouwen. Maar hoevelen, die de definitie weten te geven, reserveren dagelijks ook tijd om met de Here samen te zijn?

Ik ben bang, dat hier toch een heleboel vaag geworden is wat concreet zou moeten zijn. Met alle gevolgen die dit met zich meebrengt! Want vervaagt de liefde, dan vervaagt alles. De liefde is immers de drijfveer achter alle activiteit die de Here van ons vraagt en de stimulans tot nieuwe initiatieven. Waar de liefde taant, krijgt het kerkelijk leven een sleur, het enthousiasme gaat eruit.

In dit verband is het goed om op te merken, dat we in onze tijd te maken krijgen met een nieuw soort kerkverlating. Tot nog toe was het ons bekend, dat inenien met de kerk kunnen breken ondat ze niet zo gebonden willen zijn aan de gereformeerde leer, zoals we die hebben samengevat in onze belijdenis. Aan de andere kant kunnen ook mensen in de greep komen van opwekkingsbewegingen en geestdrijverijen. Daar weten we ons antwoord wel op, zowel naar links als naar rechts. Maar tegenwoordig worden we ook geconfronteerd met het verschijnsel, dat broeders en zusters het moeilijk vindeii om in de kerk te blijven, niet omdat ze iets bijzonders willen, maar omdat ze te weinig aansluiting vinden als ze open en vrij over hun geloof willen spreken. Of omdat ze ervaren hebben, dat er in ons kerkelijk leven maar moeizaam plaats is voor geloofssponantiteit in de vorm van nieuwe initiatieven. Wanneer die mensen hun teleurstelling uiten, heb ik daar zomaar geen antwoord op. Jazeker, ik wijs hen op de plaats die zij van de Here ontvangen hebben, die ze niet mogen verlaten. Ik roep hen ook op, om niet bij de pakken neer te zitten maar hun talenten te gebruiken. Maar dat neemt niet weg, dat er in hun verhaal soms een

heel stuk waarheid zit. Vandaar dit verhaal over normvervaging, met de bedoeling dat wij ons samen weer met de *norm* zullen confronteren en elkaar zullen vasthouden, niet alleen vormelijk maar vooral inhoudelijk.

Maar er is meer te noemen. Er zijn ook externe factoren die de levendigheid van onze omgang met de Here bedreigen. Het was niet mijn bedoeling daarop nu de nadruk te leggen, maar het zou onvoldoende zijn om ze in dit verband weg te laten.

Vervaging van het Woord

Wie leeft met God en zijn geloof deelt met broeders en zusters, leeft ook dicht bij de Bijbel. Dat kan niet anders. Want daarin spreekt de Here tot ons. Let wel: Hij sprak niet, maar Hij spreekt! Het is een levend Woord. En juist door te spreken tot ons werkt God het geloof in ons hart. Het spreken is zijn instrument. In den beginnen riep Hij alles te voorschijn door zijn Woord alleen, zo gaf Hij ons het leven. En nu roept Hij weer te voorschijn wat er niet is: door tot ons te spreken wekt de Here ons uit de dood en doet ons leven in geloof. Vandaar het enorme belang van de belijdenis, dat de bijbel *Gods* Woord is. Zodra hij wordt vervangen door mensenwoord, of daaraan wordt gelijk gesteld, is die levendmakende kracht eruit. Want geen mens kan levend maken.

Maar wat zien we vandaag gebeuren? Het Woord *van* God wordt steeds meer gezien als een woord *over* God. Mensen als Mozes en Paulus hebben God in hun leven ervaren, hun relatie met Hem hebben zij op schrift gezet. Erg waardevol, maar niet normatief. Want de ene mens is de andere niet, ieder ervaart God weer anders. Vandaar de term 'relationeel Schriftgezag', die door de Gereformeerde Kerken (synodaal) is gesmeed. In de praktijk betekent dit, dat ieder zich aan de Schrift gebonden weet voorzover hij zich erdoor aangesproken voelt.

Het hoeft geen betoog dat dit een enorme vervaging betekent van de norm die God stelt. Het tekent ook de breedte van de kloof die ons van die kerken scheidt: tussen hen en ons staat het Woord van God.

Maar toch kan er over die kloof heen zomaar wat naar ons toewaaien. Het gebeurt immers vlak naast onze deur. Je merkt in de praktijk dat het niet altijd meer vanzelfsprekend is, dat de Bijbel het laatste woord heeft. En het lijkt erop, dat er minder bereidheid is tot zelfbeheersing, om tegen je eigen begeerten in te gaan wanneer God dat vraagt. Steeds duidelijker klinkt dan het tegenargument, ingeleid door 'Maar ik vind...' Nu is de persoonlijke keuze zeker heel belangrijk. In die zin kan het 'ik vind' en 'ik denk' niet gemist worden. Als die 'ik' dan maar wel buigen wil voor wat God zegt, en niet gaat drijven op het eigen gevoel. Dat vraagt om een duidelijke erkenning van Gods normatieve spreken en daarbij ook om kennis.

Daarom zijn we er niet door te zeggen, dat de Bijbel bij ons wel absoluut gezag heeft. Nee, dan zullen we ook samen onderzoeken wat God zegt, om dat vast te houden. Met andere woorden: niet alleen het gezag van de Schrift moet helder blijven, maar ook haar inhoud. Gelukkig zijn

er onder ons allerlei nieuwe impulsen en werkvormen om de Bijbel te bestuderen. Ook de manier van preken wordt opnieuw onder de loep genomen. Het belang daarvan laat zich nauwelijks overschatten: het gaat daarin om de centrale plaats die Gods spreken in ons leven wil hebben, in de concrete situatie van elke dag.

Vervaging van goed en slecht

We leven midden in de wereld. We hebben een overheid die zogenaamd 'neutraal' is. Veel ontvangen we in haar, waarvoor we de Here dankbaar zijn. Maar wat een verschuiving van waarden en normen heeft zij niet op haar geweten!

In de Bijbel lezen wij, dat de overheid dienaar van God is. Dat betekent niet, dat zij het zwaard mag hanteren om iedereen tot bekering te brengen. Maar het betekent wel, dat zij in de vervulling van haar taak en op haar eigen terrein zal buigen voor de Koning van de wereld. Helaas lijkt het daar steeds minder op. Was publieke godslastering vroeger nog strafbaar, tegenwoordig is het vrijheid van meningsuiting. De regering stelt zich neutraal op, zij doet wat de meerderheid zegt, van abortus af tot euthanasie toe. Zo wordt de indruk gevestigd, dat je over Gods geboden kunt stemmen. Zullen we ze wel houden of niet? Een tegelijk wordt een nieuwe norm geïntroduceerd: dat, wat de meerderheid wil.

Dat kan voor ons ook normvervaging in de hand werken. De Here kan het nog zo duidelijk verbieden, de lastering van zijn Naam, de ontheiliging van de rustdag, het ongehuwd samenwonen en het bedrog, maar als je het iedere dag ziet gebeuren als een algemeen geaccepteerd verschijnsel krijg je er zomaar een klap van mee.

Tegelijk zien we heel duidelijk wat hiervan de oorzaak is. Hoe kan het gebeuren dat normen vervagen? Dat kan, doordat het beeld van *God* vervaagt! Als Gods aanwezigheid niet als reëel wordt gezien en ervaren, dan ligt het voor de hand dat er ook niet echt met Hem gerekend wordt. Daarom ligt het antwoord op de normvervaging, zowel binnen de kerk als daarbuiten, niet zozeer in het benadrukken van de normen zelf als wel in *het concreet belijden van Gods Naam en het wijzen op zijn nabijheid*.

Daarmee zijn we terug bij waar we begonnen. Laten we over God in ons spreken niet vaag doen! Hij is er immers bij in alle situaties, zo concreet als het maar kan. Hij toetst onze harten en luistert naar onze woorden, om te zien of wij werkelijk zijn verbond onderhouden. Want zijn liefde wil zo graag wederliefde ontmoeten en hartelijke verbondenheid!

B. Luiten

TIJD TEKORT VOOR KOREA

Van Japan. waar we het psalmlied in de eredienst een nieuwe toekonist zagen krijgen, reisden wij, nl. ds. O.J. Douma en ondergetekende, als deputaten voor het contact met buitenlandse kerken naar Korea.

Ik schrijf nu **natuurlijk** geen rapport. Ik geef niet meer dan een enkele persoonlijke impressie.

Kijk ik op Korea terug, dan heb ik een beetje een paradoxaal gevoel: de rijd voor Korea was ruim bemeten en toch kwamen we tijd tekort!

Ruim bemeten **was** de tijd nl. binnen het kader van een ontmoetings-reis van een maand, die van Japan over Korea en Taiwan naar Singapore en tenslotte naar Sri Lanka zou voeren: een kleine anderhalve week was het, van 10 tot en met 19 september. Het is voor contact dat deputaten geacht worden te 'oefenen' op het eerste oog meer dan genoeg. Wat doe je immers als deputaten? Het plan was, dat we de generale synode van onze zusterkerken, de presbyteriaanse kerk die onder de naam 'Kosin' of 'Koryo-pa' hij ons bekend staat, zouden bezoeken. Dat ging niet door, omdat het bijeenkomen van de synode werd verschoven vanwege een nationale feestdag. Spijtig, maar toch nok geen ramp. Want de oefening van het contact op zo'n vergadering blijft wat aan de formele kant. Wie zal het Koreaans tolken, als de discussies wat gaan voorstellen en voor ons gevoel geheel en al onoverzichtelijk worden? Je bent volgens vriendelijke uitnodiging 'adviseur', maar het stelt niet meer voor dan dat je de groeten overbrengt. Dat **kàn** ook schriftelijk. Wat we dan ook gedaan hehhen. En de verdere besprekingen spelen zich toch af op persoonlijk niveau en in deputaten-verband. Dat is nu evengoed eii even intensief gebeurd als in het kader van de sanienkoinst van een synode.

Maar één, twee besprekingen vullen nog geen anderhalve week? Ook niet als oosterse gastvrijheid werd geboden aan verrukkelijke maaltijden, die zelf ook vaak weer een ontdekkingsstocht waren, inclusief hachelijke avonturen!

Waarom dan toch: tijd tekort?

Op deze seis heb ik heel sterk ervaren, dat echte contact-oefening meer is en meer móet en meer **kàn** zijn dan (formeel) deputaten-contact. Dit contact is zeker niet waardeeloos. Er zijn ook punten die in formele vergaderingen aan de orde moeten komen. Maar zal het contact, dat deputaten kunnen onderhouden, wezenlijk wat betekenen voor de gemeenschap, die we als **kei-ken** met elkaar mogen onderhouden, dan moet in het oog worden gehouden, dat dit alleen goed functioneert als het ingebed ligt in een veel bredere gemeenschap.

Je leert elkaar ongetwijfeld op een vergadering enigszins kennen. Je wisselt informatie uit. Je bemoedigt elkaar. Je

gaat op vragen in. Je gaat samen in gebed. Zo ga je zeker iets van die zusterkerk kennen.

Maar **hoeveel** meer is er niet, als het gaat om de plaats van kerken in een bepaald land, in eigen situatie, in eigen cultuur. **Hoeveel** aan strijd, aanvechting, moeite, aan leven met de Here in al zijn hoogten en diepten! Veel blijft daarvan ongeweten. Daarom draag je elkaar ook **aan** de **Here** op. Soms ga je er iets van zien, of nog **voorzichtiger** gezegd: iets van vermoeden in jarenlange contacten, zoals er bij voorbeeld kunnen komen, als we elkaar leren kennen, omdat van 'ginds' een student hier in 'Kampen' zijn studie voltooit. Dat is dan geen officieel depilmen-contact. Het mag ook nooit daarvoor in de plaats komen. Maar hoe vruchtbaar is het niet in de wederzijdse oefening **van** de gemeenschap in de Here! Ook in zo'n geval blijft het noodzakelijk voorzichtig met constatering en conclusies te zijn: het leven, ook het kerkelijk leven en het leven van het geloof heeft zó veel facetten. Wie versimpelt, vervalst de informatie **vóór** hij het zelf in de gaten heeft. Hoe vaak heb ik in het buitenland (b.v. in Oost-Europa) dat niet gedacht. Nu kwam het met kracht weer naar boven.

We hebben in Korea het grote voorrecht **van** intensief persoonlijk contact, ook met oude vrienden. Ds. Douma had zijn relaties en was in 1985 in Korea geweest. Ik was er in 1975 zes weken als gast-docent aan het Seminary. Op de zondag was er het voorgaan in de dienst des Woords met al de voorbereiding, die daarvoor nodig **was** (het tolken!). Voor mij was vooral van betekenis dat 'oude' contacten met leerlingen uit Kampen weer konden worden opgenomen, vooral met prof. S.G. Hur, die nu rector van het Seminary is, nadat hij jarenlang predikant is geweest bij onze zusterkerken in Australië, en ook met dr. H.M. Yoo, die verleden jaar in Kampen tot theol. doctor promoveerde en nu in Pusan en in Seoul dogmatische colleges verzorgt. De eerste tolkte mij, zoals hij ook in '75 deed, met de preken. De tweede nu met de colleges.

Op verzoek van de collegae ginds heb ik namelijk enkele colleges gegeven (zoals trouwens ook aan het Seminary in Kobe, Japan) zowel in Busan, waar momenteel nog **het** Seminary van onze zusterkerken is gevestigd als in Seoul, waar aan een soort dependance ook nog tientallen studenten het onderwijs volgen.

Toen de uitnodiging kwam en deputaten daar ook toestemming voor gaven – ik ging tenslotte deze keer niet in de kwaliteit van gast-docent, maar als kerkelijk deputaat – heb ik mij zoals vanzelf spreekt afgevraagd over welk thema ik mijn voordrachten zou houden. Mee rekening houdend met suggesties van ginds, heb ik enkele **opmer-**

kingen gemaakt over de christelijke toekomstverwachting. Het onderwerp heeft grote actualiteit. Internationale ontwikkelingen blijken vaak een voedingsbodem voor speculaties. Het naderen van het jaar 2000 is het al evenzeer. Hier is voor wat Nederland betreft te denken aan de 'fabels', waaraan geloof wordt gehecht in de kring, die zich laaft aan de schrifturen van dr. F. de Graaff en die zoveel onrust hebben bewerkt bij voorbeeld aan de Evangelische Hogeschool te Amersfoort. 'Fabels', waarvan de apostel zegt dat ze 'veeleer moeilijkheden ten gevolge hebben dan door God gegeven leiding in het geloof' (1 Tim. 1 : 4). Dat is in Nederland zo. Zou het in Korea anders zijn? Het ging me uiteraard niet om een analyse en evaluatie van Nederlandse gedachtenspinsels. Voor export dáárvan hoef ik geen zorg te dragen! Maar verontrusting van de gemeente in verband met toekomstspeculaties is geen zaak van één bepaald land, van één bepaalde tijd. We kunnen hier denken aan het onderricht en de waarschuwing van Paulus aan de gemeente van de Tessalonicenzen in de beide brieven.

Nu, het ging mij bij de voorbereiding voor de colleges er om na te gaan, in de eerste plaats hoe de Schrift ons onderwijst over de *gesteldheid*, waarin wij moeten zijn als we spreken en denken over de toekomst des Heren en in de tweede plaats om iets er van duidelijk te maken in welke *samenhangen* 'de leer van de laatste dingen' staat in het geheel van de christelijke geloofsleer. In het slot-hoofdstuk van de dogmatiek komen immers, als het goed is, alle lijnen bijeen en alleen in de samenhang met heel de geloofsleer wordt een evenwicht gevonden dat ons voor de zucht tot fantaseren en speculeren over de toekomst kan beveiligen.

Over dat onderwerp zelf nu niet. Maar de actualiteit bleek ook in Korea! De discussie kwam los! 's Morgens had ik een college gegeven en 's middags zou dr. Yoo met een groep studenten over een bepaald onderwerp spreken. Maar het liep anders. We werden in de (grote!) kring genodigd. En daar kwamen de vragen los – over het thema van de ochtend en over allerlei uit 'kerk en theologie'. De bespreking moest worden afgebroken. Helaas, zeg ik nu. Want in die discussie leerde je de vragen kennen, die ginds de gemoederen bezig houden. Je deed interessante ontdekkingen. Je merkte ook dat het fundamenteel vaak dezelfde of in ieder geval soortgelijke vragen waren als in Nederland, alleen vaak in een andere setting en daarom toch ook weer vragen die een éigen aandacht nodig hadden.

Er werd naar een vervolg gezocht. Het bleek jammer genoeg niet meer te passen in het agendum: *we kwamen tijd tekort!*

En iets daarvan herhaalde zich enkele dagen later in Seoul. Dr. Yoo had mij er al op voorbereid: er waren ook studenten van andere faculteiten die graag een ontmoeting hadden. Zou het niet in aansluiting aan de colleges kunnen? Maar wat bleek de tijd nú krap-bemeten! Er moest ook nog contact zijn met de zgn. Hapdong Reformed Churches en met het Seminary, waar deze kerken

om heen gegroepeerd zijn. Dat is weer een verhaal apart. Maar het vroeg allemaal z'n tijd. Gelukkig was er ontmoeting vóóraf met één van de studenten, zodat de aard van de vragen duidelijk werd. Maar de colleges werden op de laatste dag in Korea gegeven. En de vliegreis kon toch moeilijk worden uitgesteld! Ons dagprogramma raakte vol: colleges en discussies en daarna ontmoeting met de 'andere' studenten. Maar, helaas, veel en veel te kort. Toen op een draf naar het vliegveld. Vanaf déze plaats nogmaals verontschuldiging in de richting Seoul!

Waar het mij in deze impressie vooral om gaat, is dat we in die (veel te korte) ontmoeting met die studenten heel veel hebben geleerd waarvan we *anders* alleen maar niet meer dan een heel vaag vermoeden zouden hebben. Wat is er bij niet weinigen van die jonge mensen een wijde, wetenschappelijke interesse en *tegelijk* – het één is van het ander niet te scheiden! – wat een christelijk geëngageerd-zijn in de grote vragen van de positie van de christen in deze wereld en van de roeping om als kinderen van God openbaar te worden! En dat om in die samenleving 'zoutend zout' te kunnen zijn! Ik ging er iets van vermoeden, hoe diep ook ginds de vragen gaan en hoe krachtig ook daar – vanwege genade! – het geloof zich laat gelden, dat Christus Heiland van de wereld wil zijn en dat zijn Koningschap erkenning vraagt en onderwerping van al onze gedachten en van heel ons leven.

We hebben elkaar hard nodig en we zijn aan elkaar gegeven, hoe groot de afstanden ook zijn en hoe diep de cultuur-verschillen ook gaan.

We hebben in het verleden een wezenlijk contact kunnen oefenen *via* de dienst van dr. H.N. Gootjes en drs. J.M. Batteau, die kostbare jaren hebben gegeven als 'zending-hoogleraar' in Pusan: dan doe je wat, ook aan de gemeenschaps-beoefening. Zó leer je elkaar kennen. Zó mag je wat voor elkaar betekenen. We mogen er dankbaar voor zijn, dat deze mogelijkheden er in het verleden geweest zijn. Wellicht moeten er in onze tijd andere wegen worden gezocht. Dat is een zaak die deputaten en synode ook zal bezig houden.

Maar de korte, de al te korte tijd die voor Korea op de reis was gereserveerd kon ons leren, dat er – gelukkig maar – een werkelijke mogelijkheid tot contact-oefening is, al is het goed de bescheiden proporties in het oog te houden. Ik wil het misverstand afsnijden, als zou deze mogelijkheid er alleen in universitair verband zijn. Er waren daar buitenom ook belangrijke contacten, die ruimer tijd verdienden. Maar zeker is dat investering in tijd en energie niet zonder nut is. Het is altijd weer een wonder (dat ons klein en rijk maakt) om de gemeente van Christus te leren kennen in haar aanvechting en in haar overwinning ('dit is de overwinning', zegt Christus door zijn apostel ons, 'die de wereld overwonnen heeft, uw geloof', 1 Joh. 5,4). We leren haar kennen als we gemeentelieden meemaken in Japan, die de psalmen leren zingen en als we in Korea studenten vinden, die levensvragen bij het Woord tot een oplossing willen brengen.

J. Kamphuis

HET GWG EN MIJN NAASTE

Gereformeerd schuldgevoel

Soms zou je Aleid Schilder gelijk geven: gereformeerd vrijgemaakten hebben er een handje van om bij zichzelf of elkaar een schuldgevoel aan te kweken. Waarom ik dat aan Aleid Schilder koppel zal ik verderop wel duidelijk maken. Wat dat schuldgevoel betreft: met gemengde gevoelens heb ik het kranteverslag gelezen over de studiedag van het GWG op 28 september onder het thema 'De gemeente als barmhartige samaritaan'.

Nu is het gevaarlijk en wellicht zelfs onwetenschappelijk om op een kranteverslag af te gaan. Aan de andere kant: ik heb in het algemeen niet zo heel veel begrip voor mensen die achteraf zeggen dat de journalist hun verhaal niet goed heeft weergegeven. Immers, wanneer zelfs een journalist je bedoelingen niet begrijpt, hoe moet je verhaal dan wel niet bij de gewone toehoorder overkomen.

Met andere woorden: ik ga er van uit dat klopt wat ik gelezen heb. Dat doet trouwens de vooraf-aankondiging ook wel vermoeden. Het ging die dag over de 'taak van de kerkelijke gemeente ten opzichte van niet-kerkleden aan de rand van de samenleving'.

Mij gaat het vooral om wat genoemd wordt 'de principiële vraag wie tot deze hulpverlening geroepen wordt, en de oorzaken van de afwezigheid van de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) op dit gebied'.

Welnu, de lezer zal nu al wel begrijpen welke spiegel de deelnemers van deze dag is voorgehouden. De vrijgemaakten laten mensen met alcohol- of drugsproblemen, daklozen en (allochtone) jongeren in sociaal uitzichtloze situaties links liggen.

Jammer overigens dat de dag werd georganiseerd in de chique vernieuwde Buitensociëteit te Zwolle. Ik had een kantine van een Leger des Heilsgebouw geschikter gedacht. Maar dan waren er misschien nog wel minder deelnemers komen opdagen dan de 18, die nu aanwezig waren.

Waarom dit ongenoegen

Op deze studiedag heeft mevrouw drs. F. Douwstra gepoogd een sociologische verklaring te geven waarom gereformeerd vrijgemaakten hun roeping om samaritaan te zijn niet verstaan. Daarbij is ze volgens mij wel verder gegaan dan haar gevraagd is. Want ze geeft in feite een sociologische blauwdruk in vogelvlucht van het vrijgemaakte wereldje na 1944.

In de eerste plaats valt het mij op dat mevrouw Douwstra daarvoor een model hanteert, aan de hand waarvan een godsdienstsocioloog de ontwikkelingen binnen de synodaal-gereformeerde kerken beschreven heeft. Daarbij

wordt de geschiedenis van deze kerken verdeeld in vier fasen. Eerst een aanloopfase, vervolgens één van bouwen en daarna één van bewaren. De ontwikkeling eindigt met een vierde fase: openheid naar en betrokkenheid met de wereld. Nu kan ik mij voorstellen dat je, wanneer je op sociologische aspecten let en tegelijk nauwkeurig de ontwikkelingen binnen een kerkengroep analyseert, tot een dergelijke fasering komt. Maar het succes is mij te kort en te goedkoop wanneer je vervolgens dit model gebruikt als een sjablonen, van waaruit je kenmerkende ontwikkelingen binnen een andere kerkformatie herkent en verklaart. Ongetwijfeld kun je met zo'n model herkenningsspunten aanwijzen, maar daarvoor hoeft je zelfs geen kerk te zijn. Ik denk dat heel veel huwelijken bijvoorbeeld dezelfde sociologische stadia doorlopen.

Hoofdbezwaar blijf ik echter vinden dat ongenoemd blijft waarom de synodale kerken zo'n ontwikkeling hebben doorgemaakt. Juist in dat opzicht onderscheiden kerkformaties zich immers van elkaar. Als je die geestelijke strijd negeert, moet je als socioloog wel bokken schieten.

Karikaturen

Waartoe zo'n dwangmatig persen van waarneembare verschijnselen in een aan deze zaak wezensvreemd model leidt, blijkt uit een aantal uitlatingen.

De sociologe omschrijft het begin, de opbouwende fase van onze vrijgemaakte geschiedenis als volgt: 'een periode van zelfgekozen isolement, noodzakelijk om de groep goed te organiseren'. Ik kan me voorstellen dat onze ouders en grootouders zich hierin niet herkennen, deze woorden zelfs beledigend vinden.

En wat te denken van het volgende citaat, als karakteristiek van met name de zestiger jaren: 'Op beginnende kritiek werd gereageerd met een nog sterker sluiten van de eigen gelederen. De idee van de particuliere genade kon gemakkelijk leiden tot vrijgemaakt superioriteitsgevoel. Een houding die zich ook uitte in het ontkennen van maatschappelijke problemen in de kerk.'

De ellende van deze karakteristiek is de oppervlakkigheid. We herkennen daarin de kritiek van mensen, die het in die tijd in de vrijgemaakte kerken niet meer konden uithouden. Natuurlijk zei men niet eerlijk dat men confessioneel meer ruimte begeerde. Die feitelijkheid werd verbloemd door af te geven op de geslotenheid van de kerken en door de ander van hoogmoed te betichten.

En zeker: zulke geslotenheid, zulke hoogmoed was er hier en daar ook wel aan te wijzen. Maar het is in die tijd als onrechtvaardig ervaren om dergelijke incidenten te gebruiken om zo voor je eigenlijke motieven niet uit te

hoeven komen. En ik vind het teleurstellend deze geluiden nu (en dat als een algemene karakteristiek!) opnieuw te horen.

Het laatste deel van het citaat is daarbij veelzeggend.

Er zijn inderdaad wel mensen in de vrijgemaakte kerk geweest, die zeiden of dachten: grote maatschappelijke problemen (als echtbreuk of verslaving) kamen onder ons toch niet voor. Maar toch zijn het diezelfde vrijgemaakte kerken geweest, die uitgerekend in de genoemde tijd een uitgebreid en professioneel apparaat voor maatschappelijke dienstverlening op poten hebben gezet. Dat doe je niet wanneer je generaal zulke problemen negeert.

Volgens mevrouw Douwstra zitten we nu op de overgang naar de vierde fase: een begin van openheid naar de wereld. Eén van de kenmerken van die overgang is dat we wel open staan voor interne kritiek, maar nog niet voor kritiek van buiten.

Nu zou men kunnen zeggen: de teneur van dit artikel is een bewijs dat ook interne kritiek moeilijk wordt verdragen. Desondanks wrijf ik mijn ogen uit wanneer als voorbeeld van kritiek van buitenaf het optreden van Aleid Schilder wordt genoemd. Misschien is het mogelijk langs sociologische weg verbanden te zien hier, maar mij ontgaan ze.

Het illustreert scherp het manco van heel het verhaal: er wordt niet normatief geoordeeld. Ik kan best begrijpen dat uit menselijk oogpunt bezien kritiek van binnenuit gemakkelijker wordt geaccepteerd dan kritiek van buitenaf. Ik zou echter niet weten wat dat met een sociologische fasering van de geschiedenis te maken heeft. En ik vind het banaal om zo de spiegel voorgehouden te krijgen. Alsof we Aleid Schilder niet méér te zeggen hebben dan dat ze maar vrijgemaakt had moeten blijven.

Priester of leviet

Maar goed, de sociologie wil ons duidelijk maken waar wij als vrijgemaakten staan in de gelijkenis van de Here Jezus:

'We hebben het te druk met onze eigen organisaties. We zijn onbekend met de kansarmen want ze komen niet in onze kerk en wonen niet bij ons in de straat. Wij zijn een middenklasse-kerk: opgeklommen van laag naar hoog, kijken we liever omhoog dan omlaag. En vanuit onze calvinistische arbeidsethos zijn we geneigd om tegen de kansarmen te zeggen: "Eigen schuld; had je maar beter je best moeten doen".'

In de eerste plaats: dit verhaal klopt niet.

Zeker, er wonen weinig vrijgemaakten tussen kraakpanden, drugs-café's en bordelen. Maar er wonen heel veel vrijgemaakten in gewone woningwetwoningen, waarin ook tehuiskinderen verblijven en asielzoekers en reclasseringsklanten. En telkens wanneer ik met zulke situaties wordt geconfronteerd merk ik dat daar oog voor is. Zo ken ik vrijgemaakte jongelui die asielzoekers uit hun isolement halen. En ik ken vrijgemaakte moeders die met Turkse vrouwen optrekken via het buurthuiswerk. Ik heb een eenvoudige catechisant die partijtjes voetbal speelt

met allochtonen en ze vervolgens meetroont naar de kerk. En ik ken vrijwilligers die zich inzetten voor het open jongerenwerk, waar je vooral kansarmen tegenkomt. En ik weet van broeders en zusters, die gemakkelijk een baan konden krijgen in vrijgemaakte organisaties, maar die gekozen hebben voor werk waar ze op de genoemde noden kunnen inspelen.

Waar het ons aan ontbreekt? Dat is nogal duidelijk: we hebben geen georganiseerde kaders voor die werkvormen. Dus, geen organisaties die deze activiteiten waarneembaar maken. Merkwaardig dat ons in het kader van deze studiedag juist zulk ontbreken van organisaties verweten wordt.

De hiervoor genoemde persoonlijke ervaringen hebben op zichzelf geen kracht van bewijs dat er oog is onder ons voor de nood van de naaste. Maar ze illustreren wel waar het om gaat in de gelijkenis van de Here Jezus.

Het is niet de bedoeling dat er een netwerk van vrijgemaakt-eerste-hulp-posten wordt opgericht om eventuele slachtoffers van terreur op te vangen. Maar wel dat je zo'n slachtoffer helpt *wanneer die op jouw weg komt*.

Er zullen er zijn in de kerk die met een boog om de moeilijke gevallen heenlopen. En dat risico wordt groter naarmate we hoger op de maatschappelijke ladder komen te staan. Maar als wetenschapper concluderen dat onze vrijgemaakte infrastructuur daar per definitie aan schuldig is, wijs ik verontwaardigd van de hand.

Zou het ook zo kunnen zijn dat sommige wetenschappelijk gevormde mensen het contact met de heel gewone gemeenteleden wat uit het oog verloren zijn? Hoe komt het anders dat zij niet waarnemen, wat ik wel constateer: dat gewone mensen de handen uit de mouwen steken wanneer ze mei nood worden geconfronteerd!

Gereformeerde organisaties

Ik vind het prima dat we het bestaan en de functie van gereformeerde organisaties van tijd tot tijd kritisch ter discussie stellen. Maar ik begrijp mevrouw Douwstra niet wanneer ze als alternatieven noemt: 'lid worden van Amnesty International en Greenpeace, of meedoen in vrouwenraden of buurthuiswerk, en daar zonodig een gereformeerd geluid laten horen'.

Afgezien van het feit dat je je kwade, kapitalistische geweten ook kunt sussen door Amnesty International of Greenpeace van royale bijdragen te voorzien, waarom moeten zulke activiteiten in mindering worden gebracht op het gereformeerde organisatie-werk?

Alleen omdat je volgens een sociologisch schema op weg bent naar de vierde fase van je identiteitsontwikkeling? Dus op weg naar meer openheid naar de wereld?

Zouden juist gereformeerde organisaties niet uitstekend geschikt kunnen zijn om, hetzij bezinnend, hetzij daadwerkelijk, op een principieel verantwoorde wijze hulp te bieden in de wereld om ons heen? Dat is ten minste tot nu toe één van de redenen waarom ik bijvoorbeeld meer dan honderd gulden aan contributie betaal aan het GWG, in plaats van dat bedrag over te maken aan mensen in nood.

Gelukkig dat ter vergadering iemand vertellen kon wat er in Amsterdam gebeurt om stervende inensen (met name aidspatiënten en drugsverslaafden) te helpen. Maar waarom lees ik niets van de activiteiten die ontplooid worden om asielzoekers bij te staan. Nog onlangs bleek er vanuit de kerken grote belangstelling te bestaan voor een bezinningsvergadering over dat onderwerp. Dus van de kant van mensen die zich met deze vorm van hulpverlening daadwerkelijk bezig houden.

Trouwens, ook onze diakonieën zitten niet stil. Er wordt serieus nagedacht over de diakonale tank van de kerk ten opzichte van de wereld om haar heen.

Mevrouw Douwstra ziet zo iets graag, zegt ze. Dat je samenwerkt in een project met andere reformatische kerken, maar daarbij moet je dat wel doen 'zonder het doel om bij de daad ook direct het Woord te voegen'.

Ik vraag irl af waarom je, wanneer je zo'n doelstelling hebt (zeg maar: helpen ronder evangelisatie-oogmerk), wel blijft spreken van samenwerking niet reformatische kerken. Waarom treedt je dan niet gewoon in dienst van liet Leger des Heils, of (want onk het Leger wil meer dan hulpverlener-alleen zijn) van een algemene stichting.

Maai kan dat eigenlijk wel? Hnndt christelijke hulpverlening nici per definitie in dat je de daad bij het Woord voegt. Zodat de daad nooit zonder het Woord kan worden verklaard.

Ik zou tenminste zelf, ook als ik actief zou zijn in Amnesty International of Greenpeace, niet anders dan als christen kunnen functioneren.

Juist omdat je deze dingen niet uit een kunt halen blijft hezinning op hulpverlening binnen gereformeerde organisaties noodzakelijk. Wat mij betreft mag je mei die rugdekking hest de wereld in. Maar dan liever niet op een manier, waarbij je bewust je identiteit op sterk water zet.

In ken verpleegsters in Oost-Europa die dat onder het oude regime het ergste voideii. Dat je opviel vanwege de kwaliteit van je werk. Maai dat je er mei geen woord over mocht spreken, waardoor dat nu wel kwam dat je dat werk met zoveel liefde deed.

Ontzuiling

Dat we ons in een fase van herbezinning bevinden op liet terrein van onze gereformeerde identiteit, is wel duidelijk. En ik ben van mening dat we er niet mee klaar zijn de oude antwoorden zonder meer te herhalen. Alleen al het feit diit we tegenwoordig de vraag, wat gereformeerd is, op internationaal niveau moeten zien te beantwoorden, drukt ons niet de neus op het feit dat er ook over de grenzen van ons kerkverband opnieuw nagedacht moet worden.

Je kunt, bijvoorbeeld, de Christelijke Gereformeerden niet broederlijk tegenkomen op de ICRC in Korea, om vervolgens, terug in Nederland, net te doen of er niets aan de hand is.

Maar waarom zouden we in dat bezinningsproces onze gereformeerde organisaties niet inbrengen als een rijke erfenis van het vrijgemaakte kerkelijke leven. Als er

geestelijke herkenning over kerkgrenzen heen mogelijk is, hoef je loch pet definitie niet te beginnen je winst in te leveren? Je kunt die winst daai beter gaan delen.

Waarbij ik er van harte voor ben het verworven kapitaal om te zetten in pasmunt, waarmee we ook proberen nood in de wereld te lenigen. Uiteraard met enige nuchterheid: er blijft altijd meer nood dan we aankunnen met elkaar. Ook in dat opzicht is het ongepast elkaar een schuldgevoel aan te praten.

Maar of de wereld gebaat is bij een ontmanteling van onze gereformeerde organisaties? Ik weet wel zeker van niet.

H. Folkers

Kopij Handboek 1992

Tor op heden bleven er nog kerken en instellingen in gebreke met betrekking tot de inzending van de kopij-formulieren voor het Handboek 1992.

Stelt men prijs op juiste vermelding in het Handboek, dan zullen de kopij-formulieren per omgaande moeten worden ingezonden.

Redactie en uitgever

van liet Handboek

De Beheerders van de Stichting Greijdanus-Kruithof Fonds maken bekend, dat voor studerenden aan de Theologische Universiteit, Broederweg 15 te Kampen de mogelijkheid bestaat, uit genoemd fonds een beperkte toelage te ontvangen. Hiervoor komen allereerst in aanmerking studerenden die zich voorbereiden op een promotie. Eventuele verzoeken om in de cursus 1991/1992 een toelage uit dit fonds te ontvangen, dienen voor 15 november 1991 in ons bezit te zijn.

Aanvraagformulieren kunt u opvragen bij de administratie van de Theologische Universiteit, Postbus 5026, 8260 GA Kampen, telefoon 05202-12878.

CATECHISANTENKAMP

Aanleiding

Al weer ruim vijf jaar geleden stond er in *De Reformatie* (jaargang 61, nr. 39) een artikel over een vormingsweekend voor catechisanten zoals dat was georganiseerd in de Gereformeerde Kerk te Groningen-Oost. Dit artikel was de aanleiding voor enige leden van de kerk te Hardinxveld-Giessendam om te proberen ook daar iets dergelijks van de grond te krijgen. Sindsdien werden er daar reeds vier 'catechisantenkampen' georganiseerd en zijn de voorbereidingen voor een vijfde in gang gezet. De doelstelling van deze kampen is het met elkaar doorspreken over de praktijk van het geloofsleven, en dit in een vertrouwelijke sfeer en in een andere omgeving.

Ondergetekende heeft alleen het laatste van deze kampen meegemaakt en wil graag wat van zijn bevindingen doorgeven. Wellicht dat dit artikel voor weer anderen een stimulans kan zijn om een kamp voor catechisanten te organiseren.

Voorbereidingen

Het is in Hardinxveld te doen gebruikelijk dat na afloop van een kamp door de leiding een evaluatievergadering wordt gehouden. Daar wordt ondermeer ook de leiding van het volgende kamp vastgesteld, waarbij uiteraard de continuïteit in leiding niet uit het oog verloren wordt. De leiding bestaat uit enige, meest niet al te oude, gemeenteleden, waaronder vaak ook enige ambtsdragers, en ook de beide predikanten. Naar aanleiding van de evaluatievergadering wordt aan de kerkeraad toestemming gevraagd om weer een kamp te mogen organiseren. Zeker na de zeer positieve verslagen van het eerst gehouden kamp wordt toestemming grif verleend. De kerkeraad in Hardinxveld draagt ook bij in de kosten, van de deelnemende catechisanten wordt een bijdrage van f 40,- gevraagd.

De eerste voorbereidende vergadering vindt plaats aan het begin van het nieuwe vergaderseizoen. Daar worden tijd en plaats van het kamp vastgesteld, alsmede de onderwerpen die er besproken zullen worden. Tevens worden onder de verschillende leiders de taken verdeeld en opdrachten mee naar huis gegeven. De bedoeling is dat er een werkboek wordt samengesteld, waarin het draaiboek voor het hele kamp is opgenomen: tijdsindeling, groepsindeling (steeds wisselend), onderwerpen met opdrachten en ook corveelijsten. Ook moet er voorlichtings- en wervingsmateriaal gemaakt worden. De verschillende onderwerpen worden nader bezien door groepjes leiders en op de volgende vergadering wordt verslag uitgebracht: Op welke manier kan het onderwerp het beste worden behandeld, welke werkvormen worden gebruikt, welk materiaal

wordt in het werkboek opgenomen? enz. Uiteraard zijn er ook heel wat huishoudelijke zaken door de leiding te regelen. In verband met de vrij omvangrijke werkzaamheden bestaat de leiding uit ongeveer tien mensen. Gemiddeld zijn er zo'n vijfendertig deelnemende catechisanten. Dan lijkt een leiding van tien mensen veel, maar in de praktijk blijkt een omvangrijke leiding zinvol te zijn. Er wordt tijdens het kamp veel in groepjes gediscussieerd, waarbij de leiding het gesprek leidt, meestal twee leiders in een groep. Buiten het officiële programma worden spontaan vaak nog vele diepgaande, individuele gesprekken gevoerd tussen catechisanten en leiders. Overigens is het tot nog toe zeer zelden nodig gebleken dat de leiding bewust van zijn gezag gebruik moest maken, over het algemeen verlopen de kampen ordelijk en in een zeer goede sfeer. De leiding hoort er gewoon bij.

De doelgroep wordt gevormd door de catechisanten van 18 jaar en ouder en de belijdeniscatechisanten. De gemiddelde leeftijd waarop men in Hardinxveld openbare geloofsbelijdenis doet ligt waarschijnlijk iets hoger dan het landelijk gemiddelde, zodat in andere gemeenten de leeftijdsgrens voor deelname misschien beter iets lager kan worden gesteld.

Begin november vindt een tweede vergadering plaats. De verschillende onderwerpen die tijdens het kamp aan bod komen worden verder doorgesproken aan de hand van de voorbereiding die heeft plaatsgehad. Bepaald wordt hoe het werkboek er uit komt te zien.

Eind november komen enigen uit de leiding op de catechisaties om, met behulp van dia's of video, enige voorlichting te geven, de wervingsfolder met opgaveformulier wordt uitgedeeld. Het is de bedoeling dat catechisanten die zich niet voor het kamp opgeven door leiders of ambtsdragers nog afzonderlijk worden aangesproken.

In januari wordt nog een laatste voorbereidende vergadering gehouden. Het hele programma wordt nog eens doorgesproken. Gecontroleerd wordt of echt alles is geregeld.

Steeds wordt ook de kerkeraad op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen. Het concrete plan wordt ter goedkeuring voorgelegd.

Het kamp zelf

In de voorjaarsvakantie van 1991 werd het kamp gehouden te Ellemeet op Schouwen-Duiveland. Het hoofdonderwerp was 'Bijbel en seksualiteit'. Dit jaar werd voor het eerst een spreker uitgenodigd om het onderwerp in te leiden, in de jaren hiervoor bereidde de leiding zelf het onderwerp en de bespreking daarvan voor.

Op vrijdag 8 februari was het om 7 uur 's avonds verzamelen geblazen in het kerkgebouw. Na een lange en barre rit door sneeuw en gladheid bereikte ieder zonder ongelukken de plaats van bestemming.

Na een kop koffie en het verdelen van de slaapzalen werd in de vorm van een spel met groepsopdrachten een 'warming up' gehouden, letterlijk en figuurlijk geen overbodige luxe. Langzaam maar zeker dooit het ijs en groeit de sfeer.

De avond werd, evenals de andere, afgesloten met een korte avondsluiting. Vaak wordt daarbij al even inhoudelijk vooruitgegrepen op het programma van de volgende dag. Daarna kon iedereen de tijd aangrijpen om nog wat te kletsen en te drinken. De leiding probeert meestal aan te geven dat het wel verstandig zou zijn niet al te laat naar bed te gaan. Er volgt immers nog een intensief programma.

Zaterdag was het om 8 uur ontbijten, evenals op de andere dagen. Daarna werd in groepjes aan bijbelstudie gedaan over bijbelles, bidden en de omgang met elkaar.

Na de koffie ging het hoofdonderwerp van start. Ds. P.H. van der Laan uit Eindhoven leidde op levendige en enthousiaste wijze het onderwerp 'Bijbel en seksualiteit' in. Na de warme maaltijd werd eerst in groepjes over het onderwerp doorgesproken. In verschillende groepen was het gesprek erg diepgaand en persoonlijk. Na de thee was er ruimte voor plenaire bespreking. Waarschijnlijk vanwege de intimiteit van het onderwerp leverde deze bespreking niet zoveel meer op.

De zaterdagavond was vrij. Er werd veel gebruik gemaakt van de meegenomen spelletjes, terwijl ook de overvloedig gevallen sneeuw veel vermaak bood tot in de kleine uurtjes toe.

Op zondag werden de kerkdiensten in Brouwershaven bijgewoond. Met de predikant aldaar was afgesproken dat ondergetekende in de morgendienst zou voorgaan. Voorafgaande aan de dienst werd een stencil uitgedeeld met daarop de samenvatting van de preek. Voor velen bleek dat een goede hulp bij het luisteren te zijn. De tekst voor de preek sloot zijdelings aan bij het hoofdonderwerp van het kamp, Romeinen 12 : 1, 2. Na de dienst werd een preekbespreking gehouden waarmee preker en hoorders hun winst konden doen.

Voor de zondagmiddag stond de bespreking van het onderwerp 'zondagsbesteding' op het programma, maar men prefereerde een praktijkoefening: Er werd een strand-sneeuw-wandeling gehouden. Diverse duffe hoofden werden stevig opgefrist, mooi meegenomen voor de avondkerkdienst die om 18.30 uur begon.

Overigens zou het programma door bespreking van nóg een ander onderwerp wel erg zwaar beladen worden.

Na de dienst werden de deelnemers verzocht het evaluatieformulier in te vullen. Daarin werd gevraagd hoe men de verschillende onderdelen waardeerde, hoe men dacht over het functioneren van de leiding, of men ook suggesties had voor een volgend kamp enz.

Opvallend was, dat op de zondagavond in het geheel geen

gebruik gemaakt werd van de spelletjes: In verschillende groepjes werd vaak zeer diepgaand en persoonlijk doorgeboord. Met het einde van het kamp in zicht wilde men kennelijk de gelegenheid nog uitbuiten.

Op maandagmorgen, na ontbijt en opruimen, werd de terugreis aangevat. Na een tussenstop met koffiedrinken in een restaurant ging ieder, duidelijk vermoeid, vanaf het kerkplein in Hardinxveld weer zijns weegs.

Evaluatie

Zonder enige uitzondering werd dit kamp door de leiders en de deelnemers zeer positief beoordeeld. Het was ook een goed kamp, haast zonder wanklank, er zijn in de omgang met elkaar geen vervelende dingen gebeurd, de sfeer was buitengewoon goed en vertrouwelijk. De meeste deelnemers stonden open voor persoonlijke gesprekken, wat nog versterkt werd doordat ze ook het gevoel hadden dat er serieus naar hen werd geluisterd. Voor de leiding, en niet in het minst voor de ambtsdragers en de predikanten onder hen, was het aangaan of vernieuwen van contacten met jeugdige gemeenteleden een zeer positieve ervaring. De winst daarvan kan ook in latere pastorale contacten worden vastgehouden. Ook door de jeugd zelf werd het als zeer verfrissend ervaren, dat het mogelijk bleek op een gewone en vertrouwelijke manier om te gaan met wat oudere gemeenteleden, van wie ze sommigen voordien bijna alleen maar in het zwart en op een afstand hadden waargenomen. Door veel deelnemers werd het als een wonder ervaren dat in zo'n korte tijd zoveel met elkaar kon worden opgebouwd. Jammer dat zoiets na het kamp nauwelijks kan worden vastgehouden. Maar bijna zonder uitzondering: wie mee geweest is, wil weer mee! Het niet meer mee mogen met het kamp betekent voor sommigen haast een extra drempel om belijdenis te doen.

Tot slot enige citaten uit de evaluatieformulieren over de waardering van het kamp als geheel: 'Dit jaar sloeg alles, er brak gewoon wat van binnen bij mij, het is eigenlijk niet te beschrijven'; 'Boven verwachting'; 'De sfeer die er hing was bijna uniek'. Negatieve opmerkingen die ik eerlijkheidshalve ook zou moeten doorgeven, kon ik niet vinden.

Wanneer dit artikel tot gevolg heeft, dat er in meer gemeenten een catechisantenkamp georganiseerd wordt, heeft het zijn doel bereikt. Indien gewenst is meer informatie uiteraard te verkrijgen.

H.P. Dam

GOES

Het kerkelijk handboek vermeldt: Goes – 18 sept. 1836 – 16 dec. 1945. Onder deze kerk ressorteren Zuid-Beveland met uitzondering van Rilland, alsmede het onder de burgerlijk gemeente Kortgene vallende gedeelte van Noord-Reveland.

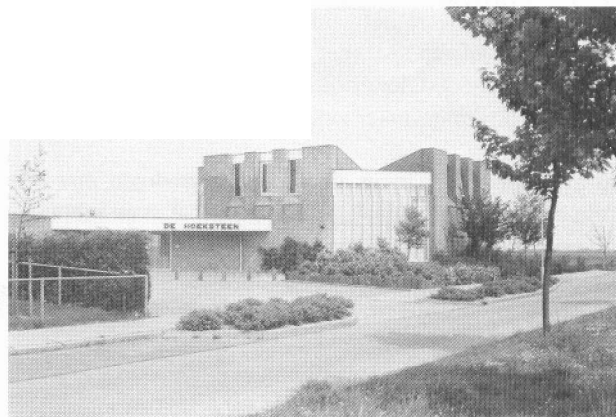
De classis Goes vóór eind 1945 telde 12 kerken, allen uit de Afscheiding voortgekomen. Tot Vrijmaking en Wederkeer kwam slechts 1 heik: haar arbeidsterrein werd groter dan wat eens de classis Goes was.

19 september 1886. Herdenking van de Afscheiding te Goes. Uitgangspunt van de herdenkingsrede uitgesproken door ds. H. Geertsma was: De Afscheiding te Goes en omstreken – een daad van de Here. In 1836 en omliggende jaren was in Goes en ook op verschillende dorpen in Zuid-Beveland de begeerte al sterker geworden tot de terugkeer in het oude spoor van de trouw aan de Schrift en belijdenis en vond op verschillende plaatsen herinstituering plaats. Het parool van de Afscheiding: Komt laat ons terugkeren tot de Here (Hosea 6 : 1) was niet een ruimte vragen voor eigen visie, maar een terugkeren naar de weg waarop de Heer zijn kerk wil hebben. Het was een weer leren gaan, niet mogelijk gemaakt door eigen prestatie maar door de trouw van Hem die hen riep. Zo begon het kerkelijk leven, na de eerste moeilijke jaren, een geordend samenleven te vertonen, in een omgeving waarin de landbouw hoofdbron van liet bestaan vormde in het als centrum het stedeke Goes.

We komen nu tot het onderschrift van het handboek: onder deze kerk ressorteert. Vanaf de Afscheiding tot en met 1945 was de gereformeerde gemeenschap in dit ressort uitgegroeid tot 5915 leden. De kerk te Goes telde 1383 leden.

15 december 1945. Tot Vrijmaking en Wederkeer kwamen te Goes 30 belijdende leden en 16 doopleden. Hierbij voegden zich direct br. en zr. Douw (de ouders van dr. L. Douw) te Kruiningen met hun 5 kinderen. Na dit begin volgden nog 9 leden. Korte tijd later voegden zich bij de kerk 41 leden van de kerken uit de omgeving. In later tijd voegden zich nog 24 leden bij de kerk te Goes.

Op 16 december 1945 vond herinstituering plaats. Het kerkgebouw van de Doopsgezinde gemeente kon gehuurd worden. Het ledental van de kerk groeide langzamerhand, nu door vestiging van gereformeerde gezinnen die van elders tot ons kwamen. Hoofdbron van bestaan was nu niet meer de landbouw, hierin waren al minder menselijke arbeidskrachten nodig; daar stond tegenover dat al meer bestaansmogelijkheden zich ontplooiden, een opgenomen

zijn in de vaart der ontwikkeling. Dit alles had invloed op het kerkelijk samenleven, het was een blijvend beeld van sterke doorstroming, van komen en gaan, leren kennen en afscheid nemen.

21 november 1948. In ds. A. Hordijk ontvingen we een eigen herder en leraar. Drie jaar na de Vrijmaking kwam er een vaste lijn in de woorddienst en de verdere ambtelijke arbeid.

Het verspreid wonen van de gemeenteleden bracht vaak problemen mee voor het bijwonen van de kerkdiensten. In 1953 dachten we de oplossing gevonden te hebben: een eigen herkauw. Het werd een Chrysler, vooroorlogs, plaats voor 8 personen. Maar de Chrysler gaf al spoedig zorgen – hoewel oersterk vertoonde hij al snel gebreken. Zuinig in gebruik was hij niet, al met al: de rekeningen werden al hoger en het geld rankte op. Dus de herkauw moest verdwijnen.

Maart 1956 vertrok ds. Hordijk naar Baflo. 9 juli 1958 werd ds. F. van den Bos beroepen en hij kwam – maar 15 december 1959 werd ds. Van den Bos synodaal, één gezin volgde hem hierin. Op 26 juni 1960 werd kandidaat A.N. Hendriks bevestigd als herder en leraar, hij bleef bij ons tot 11 januari 1964. 14 maart 1965 werd kandidaat T. Dekker bevestigd in het ambt van Dienaar der Woorden, hij verrichtte zijn werk tot 30 november 1969 in ons midden. In deze periode werd, na voorafgaande bespreking binnen de gemeente, overgegaan van 4x per jaar naar 6x per jaar het Avondmaal te vieren.

De zestiger jaren waren voor onze gemeente bewogen jaren. Wat landelijk, maar ook wat in het particulier ressort plaatsvond, vond weerslag binnen de gemeente niet als gevolg verwijdering, verbreking van banden. Het zich niet langer meer stellen onder het opzicht van de kerkeraad. Het ledental bereikte in 1971 een dieptepunt: 189 leden.

En toch was 1971 ook een jaar van blijdschap, een lang gekoesterde wens ging in vervulling: een eigen kerkgebouw. 23 april 1971 was het zo ver. Ds. Dekker begon zijn openingswoord als volgt: 'Broeder praeses, wanneer wij dit gebouw binnenkomen valt ons oog direct op die

EGYPTENAREN EN HET EVANGELIE II

Voor al in de negentiende eeuw kwam het zendingswerk in Egypte op gang. Terwijl de zendelingen die vanuit Engeland naar Egypte werden gezonden, zich beperkten tot de evangelieverkondiging aan Egyptische christenen of Kopten en zich bovendien met hun evangelieprediking voornamelijk richtten op de kerkleiders, de Koptische priesters, wendden de Amerikaanse presbyteriaanse zendelingen zich tot het kerkvolk en ook zoveel mogelijk tot joden en moslims in Egypte. Voor welke problemen kwamen deze zendelingen te staan? Dat is de vraag die ons nu bezig houdt om inzicht te verkrijgen in de manier waarop het evangelie vandaag aan Egyptenaren kan worden gebracht.

Een groot aantal problemen

hier niet beter van evangelisatie dan van zending kan worden gesproken. Zo lang er een scheiding wordt gemaakt tussen zending en evangelisatie, beantwoordt men deze vraag misschien bevestigend. Maar de vraag is dan of deze scheiding of onderscheiding terecht wordt gemaakt.

Meestal wordt er bij evangelisatiearbeid gedacht aan de evangelieverbreiding onder volken en mensen die om wat voor reden ook van God vervreemd zijn. Zending zou zich dan uitsluitend richten op volken en mensen die van God nog nooit hebben gehoord. Echter, kennen Egyptische christenen God werkelijk in Jezus Christus? Of liever, kennen zij de volle raad van God reeds overeenkomstig Hand. 20,28? Deze vraag kan ook aan het adres van vele andere volken en mensen (binnen en buiten Nederland) worden gesteld. Hoewel vele mensen en volken in meerdere of mindere aanraking met het evangelie (kunnen) zijn geweest, toch kennen zij God niet werkelijk en dus helemaal niet! Zij kennen Hem niet zoals Hij zich in Jezus Christus heeft geopenbaard en zijn volle raad omtrent de verlossing in Christus Jezus heeft bekend gemaakt. Het gaat hier om de vraag naar de ware Godskenis in het kader van de opdracht (die ène opdracht!) tot

fraaie gedenkplaat. U weet allen wat daarop staat: een gedeelte van Psalm 78, vers 4: "Wij willen vertellen aan het volgende geslacht des Heren roemrijke daden" en dan volgt nog: "Zijn kracht en de wonderen die Hij gewrocht heeft". Met deze woorden mag ik mij in mijn ge-lukwens hierbij bepalen.

Blijdschap, dankbaarheid. Dankbaarheid ook dat het kerkscheepje in rustiger water was gekomen. Waren er geen zorgen meer? Ja zeker, om één te noemen: het beroepingswerk. 274 kerken – 140 predikanten. Na breedvoerig overleg met de kerk te Brouwershaven kwam het tot het besluit gezamenlijk te beroepen. Een accord van samenwerking werd vastgesteld, door de classis goedgekeurd. Het beroepingswerk kon beginnen. Na enkele te leurstellingen werd aan de roep gehoor gegeven door ds. R.T. Urban te Ferwerd-Hallum; na 2½ jaar mochten we weer een eigen predikant in ons midden ontvangen. En – de classis Middelburg was nu twee predikanten rijk. 17 mei 1981 werd na voorbereidend werk de samenwerking beëindigd. 1982 werd het jaar waarin ds. Urban afscheid van ons nam.

Naast het beroepingswerk vroegen ook andere zaken de aandacht. Door groei van het ledental dreigde het kerkgebouw te klein te worden – verbouwen? Er kwam een betere oplossing: verkopen! Het nieuwe kerkgebouw werd op 4 februari 1983 in gebruik genomen, de gedenkplaat was overgeplaatst in het nieuwe kerkgebouw. Midden in het feestelijk samenzijn spoedde de kosten zich naar voren met een 'bijzondere mededeling'. Ds. H. Geertsma heeft het beroep op hem uitgebracht aangenomen. Dit bracht de feestvreugde tot nog hoger vluchten. 12 juni 1983 kwam hij tot ons en werd hij in zijn ambtsdienst bevestigd.

1985. Blijdschap, dankbaarheid: de oprichting en het starten van de gereformeerde streekschool voor basisonderwijs 'De Wingerd' te Goes.

September 1989. Wij mochten in ds. A.J. van Zuijlekom weer een eigen herder en leraar ontvangen.

Een urgentiepunt op het werkrooster van de kerkeraad en de commissie van beheer is er één waar de gemeente zich bij betrokken weet: de groei van het kerkgebouw. Want wij komen nu in de ruimte in het kerkgebouw. Want wij komen nu in de ruimte in het kerkgebouw. Want wij komen nu in de ruimte in het kerkgebouw.

We zijn al meer en meer een pluriform gezelschap en toch naar de belofte afgelegd voor God en zijn gemeente, uniform, één in geloof, één in belijden. Het is groot, een geschenk van Hem die omzag en om bleef zien naar wat eens zo'n kleine gemeenschap was. Maar ook groot is onze verantwoordelijkheid in het antwoord geven aan Hem, in geloof, liefde en gehoorzaamheid.

A.J. Caan/J. Geelhoed

verkondiging van het evangelie van Jezus Christus aan alle volken en mensen. Uit deze opdracht vloeit voort, dít de evangelieverkondiging of -verbreiding er niet op gericht kan zijn om aanwezig christelijk geloof (bijv. bij Kopten) te verlevendigen, **of** anderen tot het christelijke geloof te brengen. De evangelieverkondiging onder alle volken en mensen behoort er op gericht te zijn om onder alle volken en mensen geloofsgehoorzaamheid te bewerken, en wel zodanig dat volken en mensen zich hetzij bij Christus' kerk ter plaatse voegen, hetzij deze kerk zelf vormen uit aanwezig 'kerkelijk' of christelijk leven, dan wel deze kerk planten of instellen. Daarom is het onjuist eeu (onder)scheiding aan te brengen tussen zending en evangelisatie. Alle ierietiet. onk zij die een zeker christelijk geloof aanhangen, behoren in Christus door de evangelieverkondiging tot de universele gemeente van de levende God te worden geroepen. Vandaar dat ds. Victor Atallah voor het huidige zendingswerk onder Egyptenaren zijn uitgangspunt iicnnt in Hand. 20,28: de volle raad Gods moet nog aan allen in Egypte en iii heel het Midden-Oosten worden verkondigd. Anders gezegd, iedereen (iii Egypte) moet nog worden opgeroepen het evangelie ren volle te honoreren.

Daarmee hangt een ander probleem samen. Wat weten (christen-)Egyptenaren van het evangelie? Het antwoord kan zijn: oppervlakkig gezien veel maar naar hei evangelie gerekend toch nog weinig.

Voor de beantwoording van deze vraag moeten wij naar het verleden terug. Waarom kwamen Engelse en Amerikaanse zendelingen onafhankelijk v m elkaar tot de slotsom dat de Koptische Kerk eeu dode kerk was geworden? Kenden Koptische christenen het evangelie nog niet? Het chrtstendom is toch al lang geleden tot Egypte doorgedrongen? Dit laatste is zeker het geval.¹ De vraag is echter, wat is daarvan over gebleven? Kort gezegd koint het op hel volgende neer.

Historie

Sinds 636 heeft de christelijke kerk in Egypte onder leiding van de patriarch van Alexandrië de geloofsbelijdenis van Nicea en van Athanasius (een Egyptenaar uit Alexandrie) vaarwel gezegd. Dit gebeurde onder druk van theologen, o.a. ene Jacob Baradaï, uit Damascus en vaii het Egyptische kerkvolk dat de 'weïterie' of Griekse invloed in de kerk beu was. Het kerkvolk had zelfs hij monde van enkele volksmensen gedreigd de moslims te hulp te roepen om de patriarch van Alexandrie als hoofd van de Koptische Kerk te verdrijven, indien de patriarch 'Byzantium' niet zou afzweren! Ondanks de oininekeer vaii de patriarch stroomden toch de moslims uit andere landen vaii het Midden-Oosten hij duizenden tegelijk Egypte hinnen en vermengden zij zich met de Koptische bevolking. Sindsdien is Egypte geen christelijk land meer hoezeer de klein geworden christelijke kerk aldaar een nationale positie verwierf en daarom sindsdien officieel de Egyptische rif Koptische Kerk werd genoemd. Het oude 'domein' vaii de farao's, Egypte, werd meer en meer bij

de moslimstaten ingekaderd met alle gevolgen van dien. Vandaag geldt Cairo als het centrum viin de intellectuele moslim-elit.

Dit alles betekende dat de kennis vaii het evangelie onder de Egyptenaren in het algemeen in ieder geval vanaf 636 zeer gering werd. Daar komt bij dat de Koptische of oud-Egyptische taal in de Koptiscie kerk tot op de dag van vandaag nog altijd gangbaar is. Zo wordt de liturgie in de kerk uitgevoerd in deze voor de Egyptenaren vrijwel onverstaaibare taal. Geen wonder dat men in de vorige eeuw in dit eeuwenoude land een christendom aantrof dat nauwelijks nog de naam christendom verdicnde. Door het onderwijs en de evangelieprediking van de presbyteriaanse zendelingen werd de sitiatic enigszins anders, maar dat gold voornamelijk de kerkleden van de tot stand gekomen presbyteriaanse kerken. Deze christenen kregen een behoortijke kciinis van het evangelie en hingen officieel de Westminster Confessie aan. De evangelisch-presbyteriaanse kerken kwamen in Egypte immen tot bloei door onderwijs en Bijbelstudie. In het algemeen kan gezegd, dai de Bijbelkennis onder de presbyteriaanse of evangelische Egyptenaren ondank.: perioden van verflauwing vandaag vaak behoortijk is, maar de kennis van de christelijke belijdenissen, zoals de Westminster Confessie, is verdwenen. Tegelijk geldt dat ook de Koptische Kerk vandaag meer dan tevoren poogt de kennis van de Bijbel onder het kerkvolk te bevorderen. Anderzijds wordt deze Bijbelkennis flink geteisterd door 'allerlei wind van leer', zoals bijvoorbeeld liet monofysitisme*, het methodisme** en het millennialisme***. De Iccr over Gods verbond is onder de Egyptenaren volslagen onbekend. Laat staan, dat nien een evangelische kijk heeft gekregen op Christus' kerk en koninkrijk. Met andere woorden: men kent de volle raad van God nog niet.

Bijbelvertaling

Dit alles leidt tot een andere vraag: bezit men de Bijbel eigenlijk wel? Tot in de negentiende eeuw gebruikte men, zoals gezegd, in de kerkdiensten de eeuwenoude Koptische Bijbelvertaling. Evcnals in alle kerken in tie landen van het Midden-Oosten en in Oost-Europa doet zich op dit punt een geweldig probleem voor. Binnen het Grieks-orthodoxe, Russisch-orthodoxe en het orthodoxe christendom in het algemeen houdt men om verschillende redetiien vast aan de oude orthodoxe kerktaal en daar begrijpt het kerkvolk vrijwel niets van! Zo staat men bijvoorbeeld ook in Rusland, ondanks de veranderde politieke situatie, voor de vraag: welke Bijbel(vertaling) geven wij als bijbelgenootschap (United Bible Society) het kerkvolk in handen? De discussie gaat daar vandaag over de vraag welke (grond)tekst van de Bijbel vertaald zal worden,

* *Monofisitisme*: Iccr dat de menselijke natuur van Christus zo met zijn Goddelijke natuur versmolten is dat Hij slechts één persoon is, en dus niet God én mens.

** *Methodisme*: opwekkingsbeweging waarin de persoonlijke bekering en een levend geloofsleven centraal staan.

*** *Millennialisme*: leer vaii het duizendjarig rijk.

maar ook over de vraag welke (Russische) taal gebruikt zal worden voor de vertaling van de Bijbel.² Inmers in de Russische taal (dus van de grootste 'sovjetrepubliek') zijn verschillende taalniveaus te onderscheiden. De intelligentsia wil vasthouden aan de (oudere) literaire (hoogstaande) taal, terwijl anderen voorkeur geven aan een meer populaire Russische taal. Het verschil in taalniveaus waarbij de taal (de religieuze, de literaire en de populaire taal) zodanige verschillen kent, dat er op verschillende niveaus van een andere taal kan worden gesproken, is overigens een wereldwijd verschijnsel. Zo kunnen wij in verband met evangelisatiewerk onder Vietnamezen in Australië niet alleen voor de Franse voertaal te staan, maar ook voor de vraag in welke (de hogere religieuze, dan wel de literaire taal of de volkstaal) de Vietnamese Bijbel was vertaald. Dit probleem is ouder dan vandaag, het deed zich vroeger al voor toen men in verband met de evangelieprediking in Indië moest kiezen tussen het vertalen van de Bijbel in het hoog- of laag-Maleis. De beroemde Dordtse synode koos in 1618 met opzet voor het hoog-Maleis.

Nu is de oud-Koptische Bijbel in de negentiende eeuw vertaald in het Arabisch (de 'Van Dijk-vertaling'). Deze is echter niet alleen verouderd, maar bezigt woorden en uitdrukkingen uit het literaire en religieuze Arabisch (van de Koran) die voor het (ook vaak academisch gevormde) presbyteriaanse kerkvolk onverstaaanbaar zijn. Het Bijbelgenootschap (United Bible Society) werkt momenteel aan een nieuwe (Arabische) vertaling; de vertaling van het Nieuwe Testament is al een eind gevorderd, maar nog niet voltooid. Het kan duidelijk zijn dat het gebruik van de Bijbel (vertaling) niet alleen voor de kerkleiders maar ook voor het kerkvolk en de gehele bevolking van groot belang is, namelijk voor het kennen en verstaan van het evangelie van Jezus Christus.

Cultuur

In samenhang hiermee staat de vraag: leest men de Bijbel wel of is men niet ingesteld op 'boekenwijsheid'? In het algemeen is de oosterse cultuur immers een 'hoor'- en niet een 'lees'-cultuur! Moslims en christenen ontvangen hun geloofswijsheid vaak van 'horen zeggen': de kerkleiders vertellen hun de waarheid! Van presbyteriaanse christenen geldt dat zij het belang van zelfstandig Bijbel-lezen en Bijbelstudie onderkennen. Toch gaan ook zij meestal af op wat hooggeachte kerkleiders leren. Deze hoogschatting rust dan vaak op emotionele binding aan de voorgangers. De traditie van mondelinge overdracht van wat als evangelie geldt, bepaalt daarom sterk wat het kerkvolk al dan niet gelooft.

Deze binding aan kerkleiders wordt ook gevoed door de educatieve, medische en sociale hulpverlening. Het evangelie kan wel worden verkondigd, maar wanneer dit niet gepaard gaat met daadwerkelijke hulpverlening en wanneer de sociale of andere problemen waarin men verkeert, terzijde worden geschoven, dan is men niet geneigd de verkondigde boodschap te aanvaarden. Woord en daad

kunnen niet worden gescheiden.

Een probleem van andere aard komt hier naar voren. Dit betreft niet de vraag: heeft men de evangelieprediking begrepen, maar heeft men de evangelische boodschap ook aanvaard? En hoe valt na te trekken of men zich waarlijk heeft bekeerd? Ter beantwoording daarvan koinen we op het reeds eerder gestelde probleem van de verkregen Godskennis terug. Want bekering (het werkelijk functioneren van de Bijbelkennis en van het Godsvertrouwen in Jezus Christus) zal moeten blijken uit het feit of, en in hoeverre, men zelf werkelijk voor het evangelie staat. Indien men de volle raad van God heeft leren kennen en doorgaande het leven (her)vormt en de kerk van Christi opbouwt, dan kan er van ware bekering worden gesproken. Het criterium voor de vrucht van de evangelieprediking ligt dus in het doel daarvan: de bekering tot het christelijke geloof, concreter nog, de bekeerig tot Christus' kerk is de maatstaf.

Nu de belangrijkste problemen voor de evangelieverkondiging aan Egyptenaren in beeld zijn gebracht, kan er in een volgend, laatste, artikel worden gehandeld over de vraag, hoe die evangelieprediking zal dienen plaats te vinden. Reeds kwam naar voren dat deze problemen niet alleen een rol speelden bij de evangelieverkondiging aan Egyptenaren, maar dat deze ook opduiken bij het zendingswerk onder andere mensen en volken. Daarom kan gesteld, dat de poging om een verantwoorde methode te ontwikkelen voor de evangelieverkondiging aan Egyptenaren niet slechts van beperkte maar van verder (trekkende betekenis is, namelijk ook voor de zending onder of de evangelisatie aan andere volken en mensen.

L.J. Joosse

¹ Zie o.a. C. Wilfred Griggs, *Early Egyptian Christianity, from its origins to 451 C.E.*, Leiden 1991

² Zie Stephen K. Batalden, 'The Politics of Modern Russian Biblical Translation', in Philip C. Stine, *Bible Translation and The Spread of the Church* (Studies in Christian Mission 2, gen. editor prof. dr. M.R. Spindler), Leiden 1990, 68-80.

Het hart van de gereformeerde politiek

Het NRC Handelsblad van 19 oktober jl. publiceerde een interview met G.J. Schutte, fractieleider van het Gereformeerd Politiek Verbond. Zijn naam was even eerder al in de pers opgedoken door toedoen van prof. H.M. Kuitert, die in een toespraak voor de reünisten van de SSR opkwam voor 'het recht om te sterven', waarmee hij bedoelde 'het recht om over eigen leven te beschikken'. Dat recht zou hem ontnomen worden door een overheid onder leiding van Schutte, zo vreesde hij.

Prof. J. Douma haakte er al op in in zijn Moreel beraad (ND-Variant) van 12 oktober: Zijn pro-life-mensen zo? Hij liep de argumenten van Kuitert na en concludeerde dat we voorlopig dankbaar mogen zijn dat Kuitert de lakens in Nederland niet uitdeelt.

Ook Frits Abrahams van NRC is aangesproken door de fabel van Kuitert. Wat zou Schutte doen als hij een verzoek om levensbeëindiging kreeg van een zeer nabij familielid dat op sterven ligt?

'Zo'n vraag zou primair een vraag om hulp zijn, niet om dood. (...) Dan is het toch de taak om hulp te bieden, zonder actieve levensbeëindiging. Want anders zou je de grens overschrijden die je niet mag overschrijden, ook niet in die omstandigheden.' *Dat betekent een voortzetting van het lijden.* 'Lijden is niet iets wat het leven per definitie zinloos maakt. Lijden is in het leven van de mens gekomen als gevolg van de doorwerking van de zonde in de samenleving. Dat is gelukkig niet het laatste woord. Het laatste woord mogen we erbij geven – ook in daden. Misschien ziet de patiënt in nood het graag anders maar hij zal ervaren dat zijn naasten ook echt naast hem staan. Dat is het enige wat je dan zult mogen geven.' *Uw opvatting kan leiden tot inhumane situaties.* Zachtjes: 'Inhumane situaties worden niet opgelost door te doden. Trouwens, de dood is niet de laatste situatie'. *Dat is uw geloofsovertuiging. Mijn bezwaar is dat u de daaruit voortvloeiende normen aan ons zou opdringen als u de macht daartoe had.* 'Maar dan zeg ik: deze waarden zijn zó universeel dat ook niet-christenen zullen moeten inzien dat ze inhumaner handelen wanneer ze die grens overschrijden dan wanneer ze er voor blijven staan.'

Wat zou Schutte's koers als regeringsleider zijn? Frits Abrahams is bezorgd, maar ook benieuwd. Hij was al eerder bij de vraag uitgekomen wat er gebeuren zou als Schutte de macht kreeg – via het verschil tussen CDA en GPV.

'Wij hebben fundamentele kritiek op het CDA. Wij van het GPV aanvaarden de bijbel als het onfeilbare Woord van God. Daar willen we de overheid – en dat is het belangrijkste verschil met het CDA – als zodanig ook aan houden. CDA-ers vinden het beroep op de bijbel maar een persoonlijke kwestie, waar je de overheid niet mee moet lastig vallen. () Het CDA koestert het idee van de neutrale staat, zonder band tussen overheid en enige geloofsovertuiging. Het GPV is ook voor de scheiding van kerk en staat, maar wil wel een band tussen de overheid en de bijbel. Bij de inrichting van de publieke samenleving moet

de overheid haar normen aan de bijbel ontleen. Dat betekent niet dat zij van de burgers mag verlangen dat zij zelf volgens die normen leven.' *Dat lijkt me knap moeilijk uit elkaar te houden. Stel dat u dezelfde macht heeft als het CDA, en u gaat de samenleving op uw manier inrichten – hoe verdraagt zich dat met een pluriforme samenleving?* 'Dat kan makkelijk botsen, en wij zullen ons dan ook echt moeten beperken tot de inrichting van de publieke samenleving. Een voorbeeld: wetgeving over samenlevingsvormen moet in harmonie zijn met de bijbel. Dat betekent dus een specifieke positie voor het monogame huwelijk. De overheid mag echter niet andere samenlevingsvormen verbieden.' *Maar het monogame huwelijk zal dan wel met allerlei maatregelen bevoordeeld worden ten opzichte van die andere vormen.* 'Ons burgerlijk recht is terecht gebaseerd op het burgerlijk huwelijk als een zaak van publieke betekenis. Dat moet zeker zo blijven. Elke regeling van alternatieve vormen mag niets afdoen aan het specifieke karakter van het burgerlijk huwelijk. Wij willen over deze kwestie wel compromissen sluiten, maar uitgaande van onze normen. () Er zijn onderwerpen, zoals abortus en euthanasie, die zich niet voor compromissen lenen. Je kunt het leven niet een klein beetje beschermen. Onze taak is: aantonen dat onze bijbelse normen niet een gedragscode zijn voor één groep, maar dat ze een veel breder belang raken, ook dat van niet-christenen. Daarom willen we nu, na tien jaar, ook terugkomen op de abortuswetgeving.'

Waarom? De geldende wetgeving heeft twee uitgangspunten: het recht van de vrouw om te beslissen, en de bescherming van het ongeboren leven. In de praktijk is de afweging tussen die beide tegenstrijdige belangen, dat van de vrouw en dat van het kind volledig verdwenen. Schutte:

'Als een vrouw tegenwoordig zegt: ik wil abortus, dan krijgt ze die ook. (...) Daarmee is ruim baan gemaakt voor de menselijke autonomie in het beslissen over het leven van een medemens.'

Hoe staat het ervoor met de euthanasie? De commissie-Rommelink meldde dat naast de jaarlijkse 2300 gewone gevallen van euthanasie, er ook nog eens duizend gevallen zijn die niet op eigen verzoek geschieden. Schutte:

'Daar spitst zich onze kritiek op toe. De situatie is nog erger dan wij dachten, het begrip vrijwilligheid speelt een veel kleinere rol dan wij aannamen. Als euthanasie in het belang van de patiënt wordt geacht, wordt er kennelijk al toe overgegaan. Een schrikwekkende conclusie, want wie bepaalt dat belang? Ik ben benieuwd wat de regering daarop volgende week zal antwoorden.'

Dit is geen 'gereformeerd zelfvertrouwen', maar het vertrouwen dat de Verlosser zichzelf trouw blijft als Hij normen stelt en wetten geeft. Het is de kracht en de legitimatie van de christelijke levensheiliging en van de gereformeerde politiek. Naast de eigen dagelijkse worsteling om dat vertrouwen in de praktijk te brengen blijft het roeping dit uit te dragen in de hele maatschappij. Het hart van het werk dat de broeders in de kamers van de Staten-Generaal doen, is het gebed van de kerk voor alle mensen.

R. ter Beek